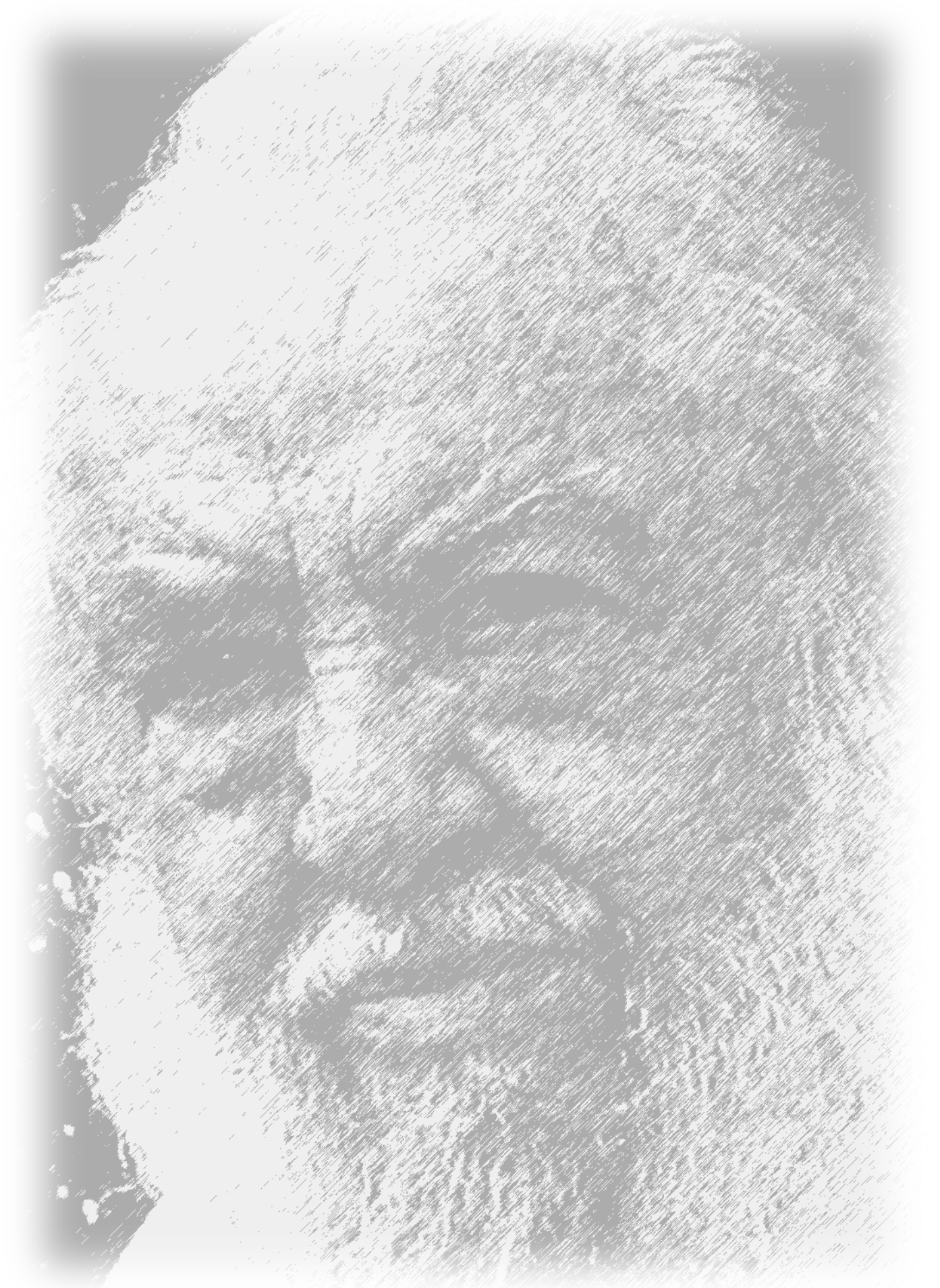

RECENSIES, ARTIKELS EN INTERVIEWS

DR. ERNEST MAES

Dr. Ernest Maes

Genegen wenssen
voor 1999!
Ernest

Rederijkerlei 11 bus 6
B-2500 Lier

Tel. 03/489.20.16

23-12-98

Lieve Vrienden

Mede met mijn beste wenssen voor 1999
Stuur ik u fotokopie van het interview
dat heden gepubliceerd werd in P. Magazine.

Sommige substantieven en adjectieven
behoren tot het vocabularium van de
heer Jo Van Damme en niet tot het mijne,
maar afgesien van dit detail apprecieer ik
ten volle de volledige objectiviteit van de
tekst, qua inhoud van het interview.

Met beste groet!

Ernest

Bijbelkenner **Ernest Maes** maakt
brandhout van uw kerststal

“In de eerste evangeliën stond geen woord over de geboorte van Christus.”

“Jezus Christus was in zijn tijd misschien een charismatische gebedsgenezer, verder was hij net zoveel de zoon van God als u en ik. Bovendien was hij op het einde van zijn leven totaal kierewiet: een gevaar voor zichzelf en zijn omgeving.” Dat is de snedige conclusie van de 83-jarige medicus-antropoloog Ernest Maes. Op eenvoudig verzoek maakt hij ook brandhout van ons sympathiek kerststalletje: wie het verhaal gelooft van de kribbe in Bethlehem, de drie wijzen uit het oosten en die vriendelijke ster die hen de weg wees, kan net zo goed lopen zoeken naar het woud van Klein Duimpje of het peperkoeken huizeke van Hans en Grietje.

Ernest Maes werd opgevoed in het teken van doodzonde en hel, vervolgens tot godvrezend dokter opgeleid aan de Katholieke Universiteit Leuven. Pas na een lange carrière als specialist huid- en adersziekten legde hij zich echt toe op de studie van diverse religieuze verschijnselen. Wat begon als een poging om zich vast te klampen aan het naïeve geloof van zijn jeugd, evolueerde tot een hardnekkig blootleggen van de historische achtergrond van allerlei katholieke mythes. De krasse knar heeft zopas het derde deel van een bijbeltrilogie gepubliceerd: *Jezus, Exorcist of Messias?* (Stichting Mens en Cultuur). Daarin komt hij tot de toch wel lichtjes verbluffende conclusie dat de historische Jezus Christus op het einde van zijn leven dringend aan een psychiatrische behandeling toe was. Onze Lieve Heer leed aan hoogmoedswaanzin en hallucinaties. Krankzinnig was hij, van lotje getikt, *gaga*.

Uit katholieke hoek nog leuke reacties op uw boeken gekregen?

MAES: Niet echt, nee. Mijn werk wordt zelfs niet gerecenseerd in de katholieke pers. Ik word getrakteerd op *la conspiration du si-*

lence. Alleen van Frans Verleyen (*de vorig jaar overleden hoofdredacteur van Knack; red.*) kreeg ik positieve kritieken. Hij stond achter mij. Net als zovele particulieren die met me meevoelen. Maar voor de Kerk, de theologen, de exegeten, ben ik een publieke vijand. Mijn zoektocht heeft me in een diep geestelijke vereenzaming gedompeld. Want in christelijke kringen kan er dan tegenwoordig wél worden gepraat over zaken als celibaat, vrouwelijke priesters, de pauselijke dictatuur. Maar de persoon van Jezus blijft taboe.

Waarom is het zo belangrijk voor u om de historische Christus te leren kennen?

MAES: Omdat de Kerk, ook vandaag nog, in de naam van Jezus Christus allerlei zaken aan haar gelovigen oplegt. Als de paus, de plaatsvervanger van Christus, op het einde van de 20ste eeuw nog altijd bezweert dat voorbehoedsmiddelen uit den boze zijn, dan wil ik hem graag even met zijn eigen bronnen confronteren. Je kan zeggen: “Er zijn binnen de Kerk wel meer spullen die om een aanpassing vragen, zoals het celibaat, de rol van de vrouw, zaken die Rik Devillé ook

beschrijft in zijn boek *De Laatste Dictatuur*.” Maar ik ga verder: Jezus is geen figuur om goddelijkheid aan te verlenen, en hij heeft ook zeker nooit een kerk gewild. Dat is dus een probleem voor Rome, dat haar reden van bestaan én al haar autoriteit precies aan het dogma van zijn goddelijkheid ontleent.

Vooruit, wie was Jezus dan?

MAES: Er zijn twee verschillende Jezusfiguren. De eerste is de Jezus van onze christelijke opvoeding, zoals hij in 325 in het eerste Oecumenische Concilie van Nicea is vastgelegd, op vraag van Keizer Constantijn die een uniform christendom wilde als cement voor zijn imperium. In dat concilie werd de legende van de goddelijke Jezus in het leven geroepen. Maar die had niets te maken met de historische Jezus die in Galilea heeft geleefd.

Jezus nummer 2 noemt u een exorcist.

MAES: Dat is niet negatief bedoeld. Je mag niet vergeten dat in de oudheid ziekten werden beschouwd als een vloek van de duivel. Een verkoudheid, een griepje, dat waren boze geesten die zich roerden. Jezus was een uitdrijver van die duivels, een van de vele rondtrekkende exorcisten in het

Bijbelkenner Ernest brandhout van uw

Romeinse Rijk. Hij kreeg op heel korte tijd veel autoriteit als wonderdokter.

Hoe genas hij dan, door handoplegging?

MAES: Hij was vooral een heel goed psycholoog. Vandaag de dag wordt op congressen toegegeven dat tot één derde van alle ziektebeelden psychosomatisch van oorsprong zijn. Iemand met een goed psychologisch doorzicht, die zijn patiënt ook op de juiste toon toespreekt, heeft al de halve genezing binnen handbereik. Kijk naar het 'Tweede Wonder' van Jezus: de genezing van Petrus' schoonmoeder. Het oude mensje had hoge koorts. 'Hij kwam aan het hoofdeinde van haar bed staan en gaf een streng bevel aan de koorts, zij werd ervan bevrijd en ogenblikkelijk stond zij op en bediende hem.' Simpel en doeltreffend. De patiënt beschouwde het genezingsproces als een duel tussen Jezus en de duivel.

Jamaar, wat met de mirakels die Jezus heeft verricht: over water lopen, water in wijn veranderen, brood vermenigvuldigen, overvloedige visvangsten afdwingen, stormen bedaren, dat soort werk?

MAES: (zucht) In mijn boek *De Wonderen van Jezus*, de vrucht van tientallen jaren werk, geef ik een verklaring voor de 38 mirakels die aan Jezus werden toegeschreven. Van al die wonderen kan ik aantonen dat ze geen exclusiviteit van de evangeliën zijn, maar dat ze integendeel behoren tot het archetypische en legendarische erfgoed van diverse culturen, van de Helleense cultuur tot het boeddhisme, de islam en de Keltische legenden. Ik noem het 'zwerfmotieven', je treft ze zowat overal aan, en vaak al veel eerder. Ook voor mysterieuze ingrepen, zoals het bedaren van de storm, de opwekking van de doden en allerlei genezingen zijn er multiculturele, *historiosofische* verklaringen. Jezus die over het water loopt, heeft in het boeddhisme een vijfhonderd jaar oudere voorganger.

Het kunstje om water in wijn te veranderen kwam hem anders goed van pas, want Jezus was een levensgenieter, zegt u.

MAES: Hij was wat wij noemen een Bourgondiër. Hij schoof aan vele dissens aan, genoot van zijn succes als dokter, genoot van het leven.

Dus ook van de vrouwen?

MAES: De boeken wijzen er inderdaad op dat hij een seksueel geladen leven had. Minstens drie vrouwen speelden een

belangrijke rol: Johanna (*de vrouw van Herodes' rentmeester; red.*), Salome die aanwezig was bij zijn kruisdood, en Maria Magdalena, de courtisane die zijn voeten zalfde. Zij schonken Jezus de volle ruiker van hun intimiteit en bleven hem trouw tot aan zijn dood. Daarnaast is er bij Marcus ook die passage over het laatste avondmaal: 'Men wil Jezus op de Olijfberg gevangen nemen en opeens maakt er zich daar een zo goed als naakte jonge knaap uit de voeten'.

Een naakte jonge knaap? Zou hij...? Dat zijn toch vragen die eens mogen gesteld worden. Maar dat maakt hem nog niet tot 'de krankzinnige' die u in hem ziet. Wanneer is het fout gelopen met hem?

MAES: U moet weten, volgens de joodse overlevering zou er ooit een Messias komen die het joodse rijk van Koning David zou herstellen. Het hoorde tot de kenmerken van die langverwachte Messias dat hij wonderen zou verrichten en spectaculaire genezingen zou doen. Geregeld voelde zich wel iemand geroepen. Ook Jezus voelde wel wat voor die rol. Sommige van zijn bewonderaars stelden zich eveneens de vraag: "Zou Hij misschien...?" Alleen: volgens diezelfde joodse overlevering kwam de Messias uit Bethlehem, in het zuidelijke Judea. Jezus daarentegen was afkomstig uit Nazareth in het noordelijke Galilea en er kon al helemaal geen sprake van zijn dat hij van David afstamde. Maar ja, hij had zo veel publiek succes met zijn genezingen, dat hem dit details leken. En hij begon echt te denken dat God hem had geroepen.

Was er niemand om hem weer met zijn voeten op de grond te brengen?

MAES: Ja, de farizeeërs, de intelligentsia van die tijd, die hem lange tijd respecteerden, waarschuwden hem voor zijn ambities. Als de Romeinse bezetter er lucht van kreeg... Maar hun kritiek irriteerde hem alleen maar. Hij kreeg het hoog in zijn bol. De eens succesvolle psychotherapeut ging echt in de waan verkeren dat hij de zoon van God was. Hij vertoonde de typische symptomen van iemand die aan groothedswaanzin lijdt. Hij begon te hallucineren. Bijvoorbeeld: de doop in de Jordaan: hij zag de hemel openscheuren, hij zag de Heilige Geest in de gedaante van een duif naar beneden komen, hij hoorde de stem van God die zei: "Dit is mijn teerbemimde zoon".

Dat zijn toch slechts metaforen?

MAES: Dat beweren theologen zoals de Nederlander Edward Schillebeeckx ook: dat

Maes maakt kerststal

het slechts beeldspraak is, een historiosofisch opsmuksel om de boodschap krachtiger te maken. Maar volgens mij was dit wel degelijk wat Jezus ervoer: de symptomen van toenemende psychiatrische ontredde- ring. Geleidelijk evolueerde Jezus' over- spannen gemoed tot een psychotische toe- stand. En hoe meer hij op kritiek en ongeloof botste, hoe woedender en brutaler hij werd. Een kleine sekte bleef hem trouw, maar voor de rest vervreemde hij van zijn omgeving, zowel van de intelligentsia als van het gewone volk. Hij vervloekte hele families en zelfs steden, omdat ze hem bespotten. Toen hij uiteindelijk merkte dat het hem niet lukte om in Galilea als Messias erkend te worden, is hij naar Jeruzalem getrokken. Daar volgde zijn volledige geestelijke instorting.

Hoezo?

MAES: De 'blijde intrede' in Jeruzalem was gewoon krankzinnig. Rond Pasen was er in Jeruzalem traditiegetrouw een joods feest ter nagedachtenis van de vlucht uit Egypte. Wel honderd- duizend joodse bedevaarders uit alle windstreken kwamen daar op af, een beetje zoals nu de moslims naar Mekka gaan. Het laatste waarop de Romeinen zaten te wachten was een opruier die zich- zelf openlijk de zoon van God noemde, want discreet was hij niet langer. Dat was de bezetter recht in het gezicht spu- wen. Geen wonder dat Jezus een paar dagen later dood was. Maar voor het zover was, volgden eerst nog de dronken, zelfver- heerlijkende monologen van het laatste avondmaal: de absurde vervloeking van de vijgenboom die het moest bekopen omdat meneer al vijgen wilde eten op een moment dat de bomen nog in bot stonden. Ach, van die treurige psychiatrische ziektebeelden allemaal.

Jezus was geen aardige man op het einde van zijn leven?

MAES: Helaas niet. Vanaf het ogenblik dat hij zich als de joodse Messias beschouwde, wilde hij bijvoorbeeld alleen nog maar joden genezen, alle andere mensen waren in zijn ogen honden. Tamelijk racistisch, toch? Ook zijn sociale denkbeelden waren heel discutabel: zijn parabellen staan vol met moord en doodslag.

Wat blijft er dan over van de 'blijde boodschap'?

MAES: In de evangeliën is er in het begin sprake van een Jezus die mild en levens-

wekkend was. Hij is de man die vrede brengt, die rust en verlichting wil scheppen. Vanaf het moment dat hij messiaspretendent wordt, verandert stilaan zijn toon. *'Denk niet dat ik vrede komen brengen ben op aarde, maar het zwaard. Tweedracht ben ik komen brengen tussen een man en zijn vader, tus- sen dochter en moeder, tussen schoondoch- ter en schoonmoeder. Iemands huisgenoten zullen zijn vijanden zijn. Wie vader of moeder meer bemint dan Mij, is Mij niet waardig.'* Onthutsend brutale taal van een megalom- aan.

Het grote probleem bij uw theorie van de psychotische Jezus: de patiënt is al bijna 2000 jaar dood en betrouwbare ooggetuigen zijn niet voorhanden.

"De pogingen om een wetenschappelijke uitleg te geven aan de ster van Bethlehem zijn tot mislukken gedoemd. Het zijn naïeve inspanningen om een sprookje tot realiteit te promoveren."

MAES: Dat geef ik toe. Het dossier is oud en veel teksten spreken elkaar tegen. De psy- chiatrie is trouwens sowieso al de meest on- zekere tak van de geneeskunde. Je hebt dik- wijls het gevoel aan de oever te staan van het meer van Loch Ness, zonder dat je weet wat er zich allemaal roert onder de zeespie- gel. Daarom zeg ik heel nadrukkelijk: "We moeten zéér deemoedig zijn als we Jezus willen bestuderen. Maar als de theologen hun interpretatie van de beschikbare bron- nen mogen geven, dan mogen de medici dat ook."

Gun ons tenminste nog het kerstver- haal: het kindeke Jezus in de kribbe, de engeltjes, de os, de ezel?

MAES: De twee beginteksten van Mattheüs en Lucas zijn van ontzaglijk belang in de geschiedenis van het christendom, maar ik moet u ontgoochelen: ze hebben geen enkele historische waarde. Méér nog: het kerst- verhaal is een schriftvervalsing uit de 2de eeuw. De eerste evangeliën werden geschreven rond het jaar 75, veertig jaar na de dood van Christus. Daarin stond geen woord over de geboorte van Christus. Die

passages zijn er ruim een eeuw later aan toegevoegd, omdat er verhalen in omloop waren geraakt die suggereerden dat 'de maagd' Maria niet zou bevrucht zijn door de Heilige Geest, maar door een Romeinse sol- daat. En verder moest bewezen worden dat Jezus had voldaan aan de messiasverwach- ting van de joden, zowel qua afstamming van David als qua geboorte in Bethlehem.

Ik heb het eerlijk gezegd altijd al een heel gedoe gevonden met die 'onbe- vleurde ontvangenis'.

MAES: Brutaal gezegd: als het sperma van Jozef er toch niet aan te pas kwam, welk belang had het dan nog dat Jozef een afstamming van koning David was?

De wijzen uit het oosten, de ster van Bethlehem?! Elk jaar zie ik

rond deze tijd zogenaamd wetenschappelijk onder- bouwd reportages die beweren dat er toen écht iets in de lucht hing.

MAES: De pogingen om een wetenschappelijke uitleg te geven aan de ster van Bethlehem zijn tot mislukken gedoemd. Het zijn naïeve in- spanningen om een sprookje tot realiteit te promoveren. De ster was een geïkht cliché in de mythe van de joodse messiasverwach-

ting én een plagiaat uit de heidense traditie. Ik heb absoluut niets tegen het kerstfeest, maar de historische waarde van die verhalen in de evangeliën is nul komma nul.

Geloof u eigenlijk nog, meneer Maes?

MAES: De positieve boodschappen van Jezus, of tenminste de boodschappen die aan hem worden toegeschreven, blijven mooie principes. *'Vrede aan alle mensen. Hebt uw naaste lief. Doe niemand aan wat je niet zelf wilt aangedaan worden.'* Maar Jezus was niet de eerste of de enige die dat vertel- de. Dat vind je in alle culturen. Mijn vertrou- wen in het katholieke geloof, waarmee ik opgroeide, ben ik wél gaandeweg kwijtge- raakt. Dat is voor mij een grote ont- goocheling. Ik zeg tegen mijn eigen zuster – die nog een paar jaar ouder is dan ik – dat ze mijn boeken niet mag lezen, want zij gelooft nog zo in *Ons Lieve Vrouwke*, in kaarsjes branden, naar Scherpenheuvel gaan. Mijn studie heeft me veel onbegrip en vijan- digheid opgeleverd. Verdrietig, hè?

Tekst: Jo Van Damme

Post

Fax: 03/213.53.40

E-mail: p-magazine@planetinternet.be

Schrijf: St. Aldegondskaai 20-22,
bus 3, 2000 Antwerpen

Meynen

In de eerste plaats een (late) proficiat voor de eerste verjaardag van uw schitterend tijdschrift. Wij hebben nog geen enkel nummer overgeslagen en bewonderen u omwille van de geweldige prestatie een grote uitgevergroep te laten zien dat uw tijdschrift door vele mensen gewaardeerd werd en wordt. Ik moet u overigens bekennen dat ik *P-magazine* gewoonlijk van achter naar voren lees: eerst de strips en de commentaren van uw columnisten en dan de rest. Dit brengt mij tot de eigenlijke reden van mijn e-mail: de strips van Meynen worden door ons buitengewoon gewaardeerd, d.w.z. wij liggen gewoonlijk onder tafel van het lachen. Bestaan er plannen om deze strips in gebundelde vorm uit te geven? Ik ben ervan overtuigd dat het een succes zal zijn. Hopelijk tot in de boekenwinkel!

C. Kluijtmans, Oostkamp

Reactie

Geachte redactie. Op 17 november 1998 ontving ik het bezoek van uw reporter Jo Van Damme voor een interview over mijn pasverschenen boek *Jezus, Exorcist of Messias*. De bewerking van dit interview verscheen in uw blad van 23 december 1998. Ik heb een hartelijke herinnering aan ons onderhoud, maar ik zou toch enkele dingen willen rechtzetten.

Ik heb als dokter vele jaren het Jezus-dossier bestudeerd en de Jezus-figuur op een ernstige, medische manier benaderd. Ik kan dan ook de woordkeuze van de heer Van Damme niet tot de mijne maken, wanneer hij me laat zeggen: "(Jezus) was op het einde van zijn leven totaal kierewiet: een gevaar voor zichzelf en zijn omgeving." Kierewiet? Ik ken zelfs het woord niet. "Krankzinnig was hij, van lotje getikt, gaga." Ook dat is niet de medische taal van een oude dokter.

Ook voor "hij kreeg het hoog in zijn bol", had ik liever een andere uitdrukking gelezen.

"Op eenvoudig verzoek maakt Ernest Maes ook brandhout van ons sympathieke kerststalletje", schrijft Jo iets verder. Ik heb gezegd dat de twee kindheidsverhalen, zogezegd vol-

gens Mattheüs en Lucas (met o.a. het kerststalletje van Betlehem volgens Lucas) in feite twee schriftvervalsingen zijn, geschreven op het einde van de tweede eeuw. Dat is geen uitvinding van mij, dat is aangetoond door vele bijbelgeleerden. Aan deze moderne wetenschappelijke bevindingen kan niet getornd worden. Ik help ze propageren. Maar betekent dit dat ik "op eenvoudig verzoek ook brandhout maak van ons sympathiek kerststalletje"? Lieve Jo Van Damme, toen ik dat las heb ik een paar tranen in mijn ogen gekregen. Hoe heb je me zo verkeerd kunnen begrijpen? Ik heb weliswaar het katholieke geloof van mijn jeugd volledig verloren, maar dit betekent toch niet dat ik bereid ben brandhout te maken van alles wat er schoon en romantisch en goed was in onze jeugd?

Jo, ge hebt de essentie van mijn wetenschappelijk zoeken prachtig geresumeerd. Ik dank u daarvoor. Maar ik wilde die enkele schoonheidsfoutjes toch rechtzetten.

Ernest Maes

Poten af van Joyce!

In *P-magazine* nr.1 schreef lezer Vincent Grouls onder meer dat Joyce De Troch arrogant en jaloezie uitstraalt.

Graag wil ik reageren op de brief van dhr.

Grouls. Misschien vindt hij mij nu ook blind en achterlijk, maar Joyce is een heel sympathiek iemand. Voor een opname van een talkshow, waar ik als praatgast fungeerde, was zij ook uitgenodigd en tijdens het 'prikken' (de microfoon bevestigen voor de opname) heb ik op een normale manier met haar kennisgemaakt. Joyce is een heel gewone vrouw, die door haar uiterlijk enorm veel jaloezie opwekt bij bepaalde mensen. Ze is zeker géén dom blondje, en van dat sekskonijn zijn heb ik (spijtig genoeg) ook niets ondervonden. Ik kan u wel verzekeren dat ik serieus van m'n melk was, gewoon door de geur van haar parfum en de blik in haar ogen. Ze is een van de weinige vrouwen in ons land die de macht heeft om vrijwel elke man zijn hoofd op hol te brengen. Ze laat ook een beetje uitschijnen dat ze die macht heeft, en veel macho mannen voelen zich door dat 'oeeps, betrapt'-gevoel ongemakkelijk wat resulteert in scheldpartijen via de pers aan haar adres. Wat mij meer opvalt (vooral in de *Greenroom* waar de gasten samenkomen en achteraf in de bar) is dat heel veel vrouwen stikjaloers zijn op Joyce. De haat die ik die dag in bepaalde vrouwenblikken heb gezien, was onbeschrijflijk. Schrik om hun 'o zo trouwe echtgenoot' kwijt te spelen? Joyce is een normale vrouw, maar net zoals elke artiest iemand met een imago. En een imago dien je te gebruiken, want anders heb je geen werk meer in die sector.

(PS: krijg ik na deze lofede dan toch nog zo'n kartonnen Joyce waar ik me voor sufgebeld heb op de prijzenlijst?)

Jelle Rom, Antwerpen

Poten af van Joyce! (2)

Bij het lezen van de lezersbrief van de heer Grouls werd ik dus woedend. Het feit dat hij Joyce De Troch nog nooit in levenden lijve heeft gezien en hij dus afgaat op haar reputatie, getuigt al van niet veel intelligentie. Ik heb wel het genoegen gehad om Joyce in levenden lijve te ontmoeten en met haar te kunnen praten. En ik kan u zeggen mr. Grouls, ze is niet op haar mondje gevallen. Ze is intelligenter dan menig hormonaal en silicoon opgespoten geval zoals die tegenwoordig overal rondlopen. Erotische uitstraling heeft ze zeker en vast, maar alles aan haar is echt. En ze heeft een uitgesproken mening over van alles, zoals de luisteraars van *Het Land van Hoogland* hebben kunnen merken. Bovendien heeft Joyce zichzelf niet uitgeroepen tot 'babe', dat heeft de mannelijke bevolking gedaan. Dus u bestempelt al die Vlaamse mannen als dom, en fans van Véronique De Kock als intelligent? Joyce heeft gewoon gebruik gemaakt van haar reputatie om een carrière op te bouwen, nog een bewijs van haar intelligentie, me dunkt. Mr. Grouls kan het moeilijk aanvaarden dat Joyce geen 'sekskonijn' is. Wel, mijn beste Vincent, er bestaat een verschil tussen een imago en een persoonlijkheid! Kijk, ik kan mij moeilijk uitspreken over Véronique De Kock omdat ik haar nog nooit ontmoet heb. Ik kan natuurlijk doen zoals mr. Grouls en afgaan op haar reputatie en dan zou ik moeten zeggen dat ze een opgemaakte Barbietrut is die braafjes zegt wat van haar verwacht wordt en nooit haar eigen mening durft te uiten. Bovendien wil ze niet in de *Playboy* omdat ze het van haar rijke vriend niet mag omdat zijn reputatie hiermee besmeurd wordt. Maar dat is dan niet eerlijk tegenover Veronique, niet-waar?

Kenneth De Buck, Lovendegem

Mitsubishi

In *P-magazine* nr.1 nam onze testrijder Iwan Kneuts de Mitsubishi Space Star onder handen.

Mag ik er u op attent maken dat in de rubriek *Plankgas* een fout staat vermeld. De motor van de Space Star GDI is wel een Japans idee, doch geen Japanner; hij is namelijk voor Europa aangepast. Wat u komt te vertellen over het verbruik, daar heb ik ook mijn bedenkingen bij. Deze motor is zuiniger dan zijn soortgenoten. Als je er natuurlijk sportief mee gaat rijden, gedraagt die motor zich zoals elke andere motor en noteer je een hoger verbruik. Maar dan is hij nog altijd 30% zuiniger dan zijn soortgenoten. Zelf noteerden wij waarden die veel gunstiger liggen dan elke 1800 waarmee wij al kennis mee hadden gemaakt.

**Johan De Pauw,
verkoopsafgevaardigde Mitsubishi**

uit "De Vrije Gedachte"

(Humanistisch Verbond,
Nederland)

Postbus 1087

September
1990

3000 B.B. Rotterdam.

Tel (010) 420 81 62

De Torah, het woord van God

Luc Vogels

Het boek over de joodse bijbel van Dr. Maes heeft reeds een boel reacties uitgelokt in de pers. Het Laatste Nieuws en de Nieuwe Gazet spreken van "pijnlijke onthullingen", de Boekengids van een "subjectieve en onwetenschappelijke benadering", Wereldwijd spreekt van een "razend interessant" boek en het Volk tenslotte raadt het boek af als het gaat "om zijn geloof te verdiepen". De auteur zelf windt er geen doekjes om. Van het begin af is zijn thesis duidelijk: de joodse bijbel is een gevaarlijke mythe.

De Torah of de eerste vijf boeken van het oude testament (Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri en Deuteronomium) handelen over de mythen van de oertijden, het tijdperk van de aartsvaders en het tijdperk van Mozes. Volgens de traditionele historische opvatting was de Torah de oudste wetgeving ter wereld, was Mozes de auteur van de Torah en vond hij het Hebreeuws schrift uit om ze neer te schrijven. Historisch en archeologisch onderzoek hebben deze traditionele opvatting in de kou gezet.

Wie waren de auteurs van de Torah? In de 7de eeuw voor de tijdrekening zocht het Babylonische rijk naar expansie. Het viel het koninkrijk Juda binnen en verwoestte de hoofdstad Jeruzalem. Het gros van de priesters en weerbare mannen werd gedeporteerd naar Babylonië. Tijdens deze ballingschap werd de Torah gefabriceerd.

De toon van de Torah is er een van frustratie en zelfbewieroking. De teksten staan bol van heimwee en verlangen naar collectieve wraak. De joodse babbelingen verklaren zichzelf "het uitverkoren volk" van God, een God van wraak en verschrikking overigens. Jahwe gebiedt die totale uitroeiing van de vreedzame volkeren in de Kanaän. Want Jahwe had gesproken: "Volken zullen je dienen, naties voor je buigen; je moet heersen over je broers" (Gen. 27:29). De mens scheidt zijn Goden naar zijn eigen beeld. De logische God voor de gefrustreerde, op wraak beluste auteurs van de Torah was een wreedaardige racistische God.

De aartsvaders van het volk van Israël zijn Abraham, Isaak en Jacob. Historisch en archeologisch onderzoek verwijst ook deze drie naar het rijk der mythen. "Abraham, de uitverkorene van God", blijkt overigens moreel niet zo zuiver op de graat. In blinde gehoorzaamheid aan God is hij bereid zijn enige zoon te

offeren. Toen de Egyptische farao zijn wellustig oog liet vallen op de beeldschone Sara (op haar zesenzestigste nog steeds oogverblindend) speelde Abraham pooier voor zijn vrouw uit schrik voor zijn eigen leven. Isaak blijft zijn ganse leven een zielepoot en Jacob blijkt een geniepige zwendelaar. Ziehier de aartsvaders van Israël.

De lijvige kritiek op de joodse bijbel is het levenswerk van Dr. Maes. Hij was eraan be-

Er was eens een man.

En een lange ladder tegen een hoge muur. De man sjouwde geduldig en moeizaam zijn vracht naar omhoog, sport na sport. En toen hij helemaal bovenaan was geraakt, kwam hij tot de vaststelling dat zijn ladder tegen de verkeerde muur stond.

Jahwe is een jaloerse God, de symbolisering van het mannelijke principe. Jahwe wreekt zich op de kinderen tot in het vierde geslacht voor de fouten van de vaders. Jahwes voorkeur gaat naar een doodstraf door steniging voor misdrijven als: seks voor het huwelijk, overspel en homoseksualiteit. Coïtus tijdens de menstruatie bestraft Jahwe door verbanning. Zelfs de zonden der dieren moesten onder de stenen bedolven worden. Dr. Maes heeft de bloeddorstige God verbannen. In een epiloog schrijft Dr. Maes over het Israël van nu. Hij ziet verbanden tussen de mythologie van het uitverkoren volk in de Torah en de behande-

gonnen als een oprecht gelovige die zijn geloof wou verdiepen.

Naarmate hij meer en meer met de tegenstelling tussen geloof en wetenschap werd geconfronteerd zag hij zijn eigen geloof versplinteren.

Indien - zegt hij - het geloof ^{geen} ~~een~~ fundering vindt in de geschiedenis, dan is dit geloof een dwaling.

Dr. Maes trekt een moedig besluit:

ling van de Palestijnen nu en de overrompeling van de bezette gebieden. Dr. Maes is pessimistisch wat betreft het fanatieke zionisme. Hij ziet hierin het gevaar voor een derde wereldoorlog.

Dr. Maes heeft een boeiend en al even controversieel boek geschreven. Vanuit katholieke hoek wordt er blijkbaar behoorlijk op gesakkerd. De brave dokter vond geen uitgever bereid zijn boek te publiceren, zodat de auteur het in eigen beheer heeft uitgegeven. Voor de geïnteresseerde vrijzinnige volgen de gegevens van het boek:

Dr. Med. Ernest Maes
De Joodse Bijbel, Woord van God of gevaarlijke mythe?
Zandhoven, Postbus 23
251 p.: 950 fr.

DOKTER **ERNEST MAES**, SPECIALIST HUID- EN ADERZIEKTEN IN RUSTE, POPPENSPELER EN BIJBELKENNER

Op woensdag 4 februari trok Schakelnieuws nog eens op interview. Uw reporters Jan Cools en Frank Tubex gingen samen met leraar Rob Tas in de Rederijkerslei 11 te Lier op bezoek bij een oudere oud-leerling, die de laatste jaren enig bijbels stof deed opwaaien. Dr. med. Ernest Maes (Herenthout 1915, retorica 1932) kwam in het nieuws door zijn nogal nonconformistische studies over de bijbel. Maar hij heeft nog heel wat andere pijlen op zijn boog gehad. Dat leest u in de volgende bladzijden.

Opvoeding in het teken van doodzonde en hel

JC. Dr. Maes, u was destijds een zeer geëngageerd leerling en student, bovendien een goed student. In de erelijst van 1932 vinden we u als primus van de retorica, tevens eerste in bijna alle vakken. U was voorzitter van de Herentalse studentenbond Heidebrand. Als student te Leuven was u sterk betrokken bij de katholieke actie, in Universitas, de groep rond prof. Dondeyne. U was zelfs prior van de Derde Orde van Sint-Dominicus, afdeling hoogstudenten, gesticht door pater Van Gestel. U zat jaren lang in het bestuur van onze Oud-leerlingenbond. U was een gedreven huisarts en specialist. U hebt echter nog twee bijzondere dingen gedaan: u trad op met een sprekende pop, Janneke Moeiallemanneke. En uiteindelijk hebt u een enorme bibliotheek over de bijbel bijeengelezen en u bent er zelfs over begonnen schrijven. Daarop komen we straks terug. Ik zou u eerst deze vraag willen stellen: hoe kijkt u nu terug op uw collegetijd, zowel inzake godsdienstige opvoeding als opvoeding en opleiding in het algemeen?

Dr. Ernest Maes. Met ouder te worden word je milder, je gaat alles begrijpen in zijn omstandigheden, de "Sitz im Leben". Mijn finale indruk over het college is dat die mensen op hun manier allemaal deden om goed te doen. Die waren geconditioneerd door hun opvoeding en konden niet anders dan zus of zo handelen. Maar wij hadden zeer dikwijls het gevoel in een keurslijf te zitten.

Dat was zo inzake godsdienstig leven: de godsdienstige praktijken waren al te zeer versmolten met ons dagelijks leven, met alles wat daarbij te pas kwam aan dwang en angst. Elke morgen moesten we naar de communie; als een student niet te communie ging, werd hij door de surveillant met achterdocht bekeken. 's Zondags moesten we naar communie, hoogmis en lof. De jongens "van den buiten" moesten een misbriefje laten tekenen door hun pastoor. Het lof begon om drie uur. Het voetbal helaas ook, en dus waren we woest op het lof.

Wat ik zei over het keurslijf van de godsdienstige opvoeding

geldt nog erger voor de seksuele opvoeding. Ik zou hier in detail kunnen gaan, zowel inzake mijn eigen belevenissen als inzake de confidenties van medestudenten, maar dat zou ons te ver leiden; dat dossier zou ik trouwens kunnen aanvullen met ervaringen uit mijn lange dokterspraktijk. Globaal meen ik dat veel mensen van mijn generatie een leemte gevoeld hebben in onze seksuele opvoeding: in plaats van een positieve, volwassen seksualiteit kregen we alleen maar afschrikking en angst voor doodzonde en hel. Dat gold voor de opvoeding van de jongens, en misschien nog meer voor de meisjespensionaten. Hoeveel is er sindsdien veranderd!

Quantum mutatum ab illo!

Studentenbond Heidebrand

JC. U bent in de retorica voorzitter geweest van de studentenbond Heidebrand. Het was de tijd van het AKVS, het Vlaams-nationalistisch gerichte studentenverbond, dat de bisschoppen liever kwijt wilden en vervangen

zien door een katholieke actie (KSA) onder hun controle. Hebt u die problematiek ook meegeemaakt?

Dr. Ernest Maes. Persoonlijk ben ik wel bij directeur De Roo-ver geroepen omdat ik AKVS-schriften en agenda's bij mijn medeleerlingen verkocht. Dat mocht niet, want dat was concurrentie voor het winkeltje van mr. Smets, onze econoom! Onze overheid stond inderdaad eerder negatief tegenover het AKVS. Hoewel zeer katholiek, werd dat beschouwd als te sterk Vlaams-nationalistisch. Het was de tijd dat kardinaal Van Roey op de preekstoel liet zeggen dat men niet mocht stemmen voor de Vlaams-nationalisten. Anderzijds werd heel wat van het nationa-lisme overgenomen door de katholieke hernieuwers, vooral de West-Vlamingen, die ik na-derhand in Leuven leerde ken-nen: "Universitas" en het "Jong-Volkse Front".

Janneke Moeiallemanneke

JC. U hebt in uw leven merkwaardige dingen gedaan. Zo bent u op een bepaald ogenblik gestart met een sprekende pop, Janneke Moeiallemanneke. Waarom deed u dat?

Dr. Ernest Maes. Dat is begonnen door een toeval. In 1936, tijdens mijn doktersstudies, zag ik eens een goochelaar. Die tekende een paar ogen op zijn linkervuist, zette er een hoedje op, bewoog de duim... en het werd een popje dat begon te spreken. Toen dacht ik, dat wil ik ook doen. Ik vervaardigde een pop met wat ijzerdraad en baalkatoen en begon te oefenen aan een kinderstem, ik leerde op mijn eentje buiksprenken. Hierbij moet ik een rechtzetting doen: men denkt vaak dat buikspraak een bijzondere gave is, maar in feite kan iedereen het leren, zoals iedereen viool kan leren. De kunst is de klanken voort te brengen zonder de lippen te bewegen. Dat is vooral moeilijk met de letters m en p.

Van dan af ben ik beginnen "op

te treden" met Janneke. Tijdens de vakantie trokken we met enkele studenten per fiets door de Kempen. We improviseerden sketches en Janneke was er ook altijd bij. Links en rechts werden we gevraagd om voor het Davidsfonds te spelen. Tijdens mijn laatste jaar geneeskunde was ik assistent van dr. Thérasse in het sanatorium van Mont-sur-Meuse bij Lustin. Elke zondag ging ik van zaal tot zaal met mijn pop, liet Janneke "doktoor" spelen en bootste het gebroken Vlaams van dr. Thérasse na, tot groot jolijt van de dokter zelf en van de bedlegerige patiënten. In mei 1940 werd het sanatorium gebombardeerd, alles brandde uit en ook het eerste Janneke is in de brand gebleven. Ik vestigde mij dan in het toen nog zeer landelijke Lommel als huisarts. Ik liet een nieuwe pop maken en speelde af en toe voor kinderen en in het bejaardentehuis. In 1944 verliet ik Lommel en ging me verder specialiseren in huid- en aderziekten. In 1948 vestigde ik me te Lier om er mijn specialiteit uit te oefenen, en toen begon eigenlijk de drukste periode van Janneke Moeiallemanneke, omdat hij nu gevraagd werd voor de radio: maandelijks in het kinderuurtje, dat geleid werd door Frits Van Tichelen, en ook enkele keren in radio Hasselt, waar Bert Leysen en Pol Kabus de plak zwaaiden. Ook ging ik met Nest Claes en Pol Bouveroux (met zijn Hammondorgel) naar ziekenhuizen allerhande. Meermaals was er ook een uitzending voor een regionale radiozender. Bij die optredens ontmoette ik een reeks artiesten van wie ik er nog enkelen af en toe ontmoet, zoals Nonkel Bob Davidse, Terry Van Ginderen en Jef Burm. Met de opkomst van de televisie werd het nog drukker: een paar keren in het programma "100.000 of niets" van Tony Corsari en ook in uitzendingen van de betreunde Pol Van de Velde. Dit alles bracht mee dat Janneke gevraagd werd op alle mogelijke feesten, zodanig dat het buiksprenken een toenemende

hinder werd in mijn geneeskundige praktijk. Want de spataderoperaties die toen in hun beginstadium waren, brachten me enorm veel werk, met wachtlijsten van zes maanden. Uiteindelijk heb ik in 1960 noodgedwongen de beslissing moeten nemen geen optredens meer te doen, dit tot grote verontwaardiging van Janneke. Als ik hem toch nog eens uit zijn valies haalde in intieme kring, bekleog hij zich over de spinnenkoppen en mottenballen waartussen ik hem had begraven, ik, zijn harteloze vader!

De kuise Suzanna en andere incongruenties

JC. U bent u bijzonder gaan interesseren voor de bijbel. U hebt er niet alleen enorm veel over gelezen, maar u bent er ook over gaan schrijven. Van-waar die interesse?

Dr. Ernest Maes. Ik denk dat het vertrekpunt ligt in een incident dat ik gehad heb in ons college. In de retorica ben ik eens in botsing gekomen met de leraar godsdienst, de Jef (Gilis). Jef had het in de godsdienstles over de gebeurtenissen na de verrijzenis van Jezus. Ik stak mijn vinger op en zei dat die teksten toch niet overeenkwamen, niet "congruent" waren (Jef was ook onze leraar meetkunde). De jongens begonnen te lachen. Juist zoals die twee getuigenissen van de ouderlingen over de kuise Suzanna, drong ik aan. Jef werd zo kwaad dat hij zijn krijtje tot in de verste hoek wierp en me toebeet: "Maes, gij loopt nog verloren!" Dat heeft mij toen sterk aangegrepen en beïnvloed. Ik wilde immers niet verloren lopen! Ik ben die dingen gaan bestuderen om oplossingen te zoeken, maar hoe meer ik zocht, hoe meer vraagtekens er oprezen. Als student en als dokter las ik in mijn vrije tijd in de bijbel. De Canisiusvertaling die ik van mijn goede vriend pater Van Gestel gekregen had, heb ik letterlijk stuk gelezen. Ik meende het ernstig met mijn geloof, trad ook als katholiek dokter, huisva-

der en parochiaan naar buiten. Binnenskamers kwam ik echter niet in het reine met mijn geloofsconflicten. Bij mijn geestelijke lectuur ontdekte en noteerde ik steeds nieuwe elementen die "niet congruent" waren. Zo bouwde ik een hele bibliotheek op, elk uur lectuur was een intense zwerftocht, maar elk boek bracht ook nieuwe vraagtekens. En het eindresultaat? Steeds maar intensiever studierend om de geloofsinhoud van mijn jeugd te redden, heb ik integendeel altijd maar veld verloren. Zo kreeg die goeie ouwe Jef van de retorica misschien toch nog gelijk. Er ligt wijsheid in het gedicht "De tuinman en de dood": menigeen ontmoet zijn noodlot juist op de weg die hij had ingeslagen om het te ontvluchten!

Maar waarom ging ik daarover ook schrijven? Meer en meer vond ik: wat waar is mag gezegd worden, als iets niet waar is, mag dat ook aangetoond worden. Wat iemand op zijn ontdekkingstocht gevonden heeft, mag hij aan de anderen meedelen. Bovendien vond ik dat die dingen geschreven moesten worden door een onpartijdige figuur. Sommige theologen zouden wel willen spreken, maar durven niet. In elk geval, bij de keuze tussen schrijven en zwijgen zal mijn extravert temperament wel de doorslag gegeven hebben.

Een "vrank blad" tussen de theologen

JC. Hoe zijn de reacties van de officiële theologen op uw boeken?

Dr. Ernest Maes. Slecht!!! In De Standaard schreef Van den Berghe, directeur van het groot seminarie van Brugge een recensie. "Dat soort boeken wordt beter niet geschreven", was de laatste zin! Ik ben toen naar Guido Van Hoof geweest, de toenmalige hoofdredacteur van De Standaard der Letteren. Die zou er iets over schrijven, maar het is er nooit van gekomen. Met zijn opvolger Marcel Van Nieuwenborgh was het een duw

verder, bij de publicatie van mijn "Wonderen van Jezus". Aan deze hoofdredacteur vroeg ik dat mijn boek besproken zou worden door een antropoloog en niet door een theoloog, maar het is noch het een noch het ander geworden. Geen recensie. La conspiration du silence. Maar ik begrijp dat. De mensen van de katholieke zuil leven in een zware malaise en durven zich niet compromitteren. Jaar na jaar heb ik de bijbelse studiedagen van Leuven bijgewoond, als enige dokter tussen theologen. Ooit zei me een professor in de theologie: "Jij hebt makkelijk praten, je bent onafhankelijk en verdient goed je brood, je kunt eruit flappen wat je wil, maar hoe zou ik nog anders mijn kost kunnen verdienen?" Hij vertelde mij hoe hij naar Mechelen was geroepen en bepaalde alinea's uit een artikel had moeten schrappen om het te mogen publiceren. Globaal dus ben ik in de ogen van de theologische sector een gevaarlijk element. Als samenvatting van deze negatieve beoordelingen kan de volgende slotzin uit een brief van een godsdienstleraar figureren: "Tenslotte hoeft een dokter ook geen theoloog te zijn, evenals het niet goed zou zijn als een theoloog dokter gaat spelen". M.a.w.: schoenmaker, blijf bij uw leest!

Anderzijds heeft Frans Verleyen, hoofdredacteur van Knack, een positieve kritiek gegeven. Die stond achter mij. Hij heeft trouwens zelf naderhand een boek geschreven "Want buiten is het koud", waarin hij aan mijn werk refereert. We zaten op dezelfde golfengete en we zijn vrienden geworden. Zijn dood (13 oktober 1997) heb ik ervaren als een pijnlijk verlies. Daarnaast heb ik vele reacties ontvangen van particulieren die zeggen hoe ze uit het diepste van hun hart met me meevoelen.

De twee Jezussen

JC. Wat is dan uiteindelijk uw mening over Jezus?

Dr. Ernest Maes. Er zijn twee verschillende Jezussen. De eerste is de goddelijke Jezus Christus van onze christelijke opvoeding, tweede persoon van de Heilige Drievuldigheid. Dat is de Christus van het eerste oecumenisch concilie, het concilie van Nicaea in 325. Dit concilie werd bijeengeroepen en bekostigd door keizer Constantijn, die een uniform christendom wilde als cement van zijn Romeinse Rijk. Jezus was toen al drie eeuwen dood. Hij werd in Nicaea uitgeroepen tot "waarlijk God en waarlijk mens". Het was het eerste van een reeks dogma's in de kerkgeschiedenis.

De tweede Jezus is de historische Jezus die in Galilea geleefd heeft. We zouden veel meer over hem willen weten, maar onze zoektocht is een tocht door drijfzand. De vier evangeliën, voornaamste informatiebronnen over Jezus, werden pas tientallen jaren na zijn dood neergeschreven op uiteenlopende plaatsen en tijdstippen en door onbekende auteurs. Ze spreken elkaar op vele plaatsen tegen. Bovendien zijn die geschriften naderhand nog geretoucheerd door toegewijde maar eigenzinnige kopiïsten, en wel op een wijze die we niet meer kunnen controleren, want alle papyrusteksten van de eerste drie eeuwen (op een paar fragmentjes na) zijn reddeloos verloren.

Wat weten wij nu met zekerheid over de historische Jezus? Bitter weinig! Kurt Aland drukte het zo uit: "De historische Jezus is als een steen die in een vijver geworpen werd; we zien wel de golfelingen die uitdeinen van de plaats waar hij in het water binnendrong, maar de steen zelf is naar de diepte gezakt."

De mens en zijn godsbeeld

JC. Wat is uw mening over de klassieke theologie?

Dr. Ernest Maes. Centraal in die theologie stond het beeld van God in de hemel. Hij troonde er in volle majesteit "zo hoog boven de aarde dat de mensen wel sprinkhanen leken", zo

schreef de profeet Jesaja. En dat beeld bleef nog voortleven tot in de volkse beeldspraak van onze jeugd. Als het donderde zei mijn grootmoederke Moelie in Herenthout met opgestoken vinger: "Hoor, Jezuke kijft!"; als het sneeuwde zongen we: "Jezuke schudt zijn beddeken uit en laat zijn pluimekes vliegen". Maar in onze nuchtere eeuw van ruimtetuigen en maanlandingen weet niemand meer waar de hemel ligt, noch waar het vagevuur, noch waar de hel.

Meteen is gans de klassieke theologie in een radeloos crisisstadium gekomen. Welke pastoor durft nog preken, welke godsdienstleraar in het middelbaar onderwijs durft nog spreken over engelen, over heiligen rond de troon van God, over duivels die rondsluipen in de duisternis, over zieltjes in het vagevuur, over ongedoopte kinderen in het voorborchte der hel enz.?

FT. Wat is dan uw mening over God?

Dr. Ernest Maes. In de bijbel staat dat God de mens maakte naar zijn beeld en gelijkenis. Ik meen het tegenovergestelde. De mens heeft zich altijd een god gemaakt naar zijn eigen beeld en gelijkenis. Xenophanes, een Griekse wijsgeer uit de 5de eeuw v.C., schreef: "De goden van de Ethiopiërs zijn zwart en hebben een platte neus, de goden van de Thraciërs hebben blonde haren en blauwe ogen. Indien de ossen, leeuwen en paarden konden tekenen, dan zouden ze hun goden afbeelden met lichamen zoals de hunne." Multatuli zei hetzelfde in een andere beeldspraak: "Indien de driehoeken een god zouden hebben, het zou een driehoekige god zijn."

Wie nadenkt over God, wordt meer en meer onzeker; in het licht van de informatie van de

moderne wetenschappen. Wie en wat en waar is God in dit alles?

Onze aardbol is een nietig zandkorreltje in de donkere oneindigheid van de macrokosmos. Waar is God in deze mysterieuze muziek der sferen? Dezelfde vraag stellen we wanneer we ons buigen over de microkosmos. Het kleinste insect is een georganiseerd geheel van miljoenen cellen, die elk op hun beurt een gestructureerd geheel van ontelbare moleculen vertonen, die dan weer samengesteld zijn uit atomen, enz. Waar ligt de grens tussen kosmologie en biologie, tussen het goddelijke en het menselijke, tussen theologie en biofilosofie? Niemand van ons kent het antwoord. We kunnen alleen maar huiveren met de onmacht, de deemoed en de grenzeloze eerbied van de agnosticus, zoals in het lied van Jean Gabin: "Je sais que je ne sais rien."

FT. Is dat niet een erg somber slotwoord?

Dr. Ernest Maes. Onwetendheid bekennen is niet noodzakelijk somber. Ik heb ooit eens een tekst van een Duitse dichter gelezen: "Du musst das Leben nicht verstehen, dann wird es werden wie ein Fest!" We moeten terug leren kinderlijk te genieten. Het leven is schoon, met zijn licht en zijn schaduw. Het is een mysterieuze symfonie en ik ben dankbaar dat ik er zo lang heb mogen in meespelen. Ik droom van een humanistisch ideaal, d.w.z. wij zijn hier met mensen samen op deze wereld, laten we het zo ethisch en liefdevol mogelijk maken, met een maximum aan geluk voor een maximum aantal mensen. Een ideaal waarvoor we ons samen moeten inspannen, maar laten we niet altijd bestormd worden met dingen die zg. uit de hemel

geparachuteerd worden, een hemel die we niet meer kennen.

Leven na de dood?

FT. Een laatste vraag: bestaat er volgens u een hiernamaals en zo ja, in welke vorm?

Dr. Ernest Maes. Van alle bestaande theorieën en sprookjes is er geen enkel waarin ik kan geloven: noch in de rijstpap met gouden lepeltjes van onze jeugd, noch in het weerzien in de lijn van onze menselijke verwachtingen, noch in reïncarnatie. Maar ik ben wel zeer benieuwd... En ik ben zelfs zeer inconsequent. Want ik koester een stille hoop, in de zin van die goeie paus Johannes XXIII voor wie ik zoveel eerbied had. Op mijn doods aankondiging zal ik zijn laatste woorden doen drukken: "Ik vertrek naar een land waar men maar één enkele taal spreekt: die van de liefde."

Tot zover dokter Maes aan het woord. Nog lang werd nagepraat over verheven en minder verheven onderwerpen. Na vier boeiende uren verlieten we onze vriendelijke en haast onvermoebare gastheer, belangstellend uitkijkend naar zijn volgende publicatie.

Verschenen van de hand van dr. E. Maes:

-De joodse bijbel: woord van God of gevaarlijke mythe? (in eigen beheer, 1988)

-Steenrots of drijfzand, een trilogie.

-1. Panorama van het Nieuwe Testament (in eigen beheer, 1991)

-2. De wonderen van Jezus. Een antropologische visie (Gent, Stichting Mens en Cultuur, 1994)

-3. De messiaswaan van Jezus (in voorbereiding)

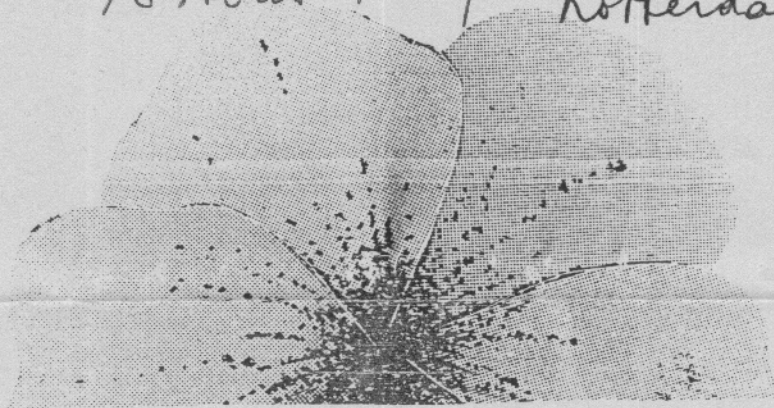
*Hiernamaals dank voor de hartelijke ontvangst
en de boeken, met vriendelijke groet*

J. P. P.

*Jan Cools
Vossenbeek 45 B*

DE VRIJE GEDACHTE

Postbus 1087 Rotterdam

BOEKEN

André van Well

1. Dokter Maes en de Bijbel.

Drie jaar geleden publiceerde de Belgische arts Ernest Maes een boek, dat veel controverses en discussie losmaakte. Over de debatten heeft *De Vrije Gedachte* in een vroeger nummer al eens bericht door middel van een brief van een onzer Belgische correspondenten. Ook brieven, voor en tegen, waren in voldoende mate des schrijvers deel om er een bloemlezing van citaten uit te halen. Alleen de titel: "De Joodse Bijbel: Woord van God of Gevaarlijke Mythe?" stond al borg voor vele reacties. Een aantal van de reacties hoopte de schrijver ertoe te bewegen met zijn onderzoek voort te gaan en ook het Nieuwe Testament eens onder dezelfde loep te nemen. Inmiddels is dat proces in volle gang. Een trilogie, onder de titel: "Steenrots of Drijfzand", is gepland en het eerste deel "Panorama van het Nieuwe Testament" heeft inmiddels het licht gezien. De overige twee delen zullen respectievelijk "De Wonderen van Jezus" en "Joodse Messias? Zoon van God?" gaan heten. Reden genoeg om eens te zien wat de strekking van de tot op heden verschenen boeken is.

De Joodse Bijbel

Nadat de schrijver in het voorwoord heeft uitgelegd hoe, toen hij nog scholier was en de pater van dienst vroeg iets op te helderen in de tekst

dat hem tegenstrijdig leek, waarna hij, blijkbaar bij wijze van antwoord toegevoegd kreeg dat er van hem weleens niets terecht kon komen, legt

hij uit dat de interesse in deze dingen hem nooit meer losgelaten heeft. Het resultaat was een onvermijdelijke boekenkast vol werken over de Bijbel en een hoofd vol ideeën, hetgeen na zijn pensionering leidde tot bovengenoemd boek.

In het eerste deel, het ontstaan van de Torah, neemt de schrijver ons niet alleen mee naar het ontstaan van het Oude Testament, maar passeert ook de geschiedenis van de Bijbelkritiek uitvoerig. De lezer ziet, hoe, doordat kritische mensen besloten niet langer "te geloven omdat het absurd is", maar dat absurde eens aan de kaak te stellen, de autoriteit van de Bijbel steeds wankeler wordt. Een aardig voorbeeld zit al direct aan het begin, waar de vraag opkomt hoe Mozes de eerste vijf boeken van het Oude Testament geschreven kan hebben als er toch interessante citaten instaan als "Alzo stierf Mozes... (Deut. 34:5) ... en niemand heeft zijn graf geweten, tot op dezen dag. (Deut. 34:6). De schrijver toont zijn indrukwekkende belezenheid door weer te geven hoe de controverse over dit stukje tot steeds weer nieuwe disputen aanleiding gaf. In het tekstkritiekgedeelte treffen we mensen als Voltaire en Wellhausen, die met hun commentaren de theologen niet echt tot blijde mensen maakten.

Ook archeologische gegevens komen ruimschoots aan bod, en maken de zaak van de Bijbel er niet echt geloofwaardiger op. Het is voor de gevestigde belangen in geloofsangelegenheden natuurlijk aardig dat archeologen zich dermate voor de materie interesseren dat ze op de vermelde heilige plaatsen gaan zoeken, de vreugde wordt sterk minder wanneer ze daar dan of helemaal niets, of alleen artefacten uit verkeerde tijden vinden. Vele tekstuele en archeologische problemen worden onderzocht, en uiteindelijk stelt de schrijver, dat de antwoorden van die experts, die stellen dat het oudste deel van de Bijbel met grote zekerheid ten tijde van de Babylonische ballingschap in elkaar gezet is, de juiste zijn.

In het tweede deel, de inhoud van de Torah, brengt de schrijver ons op de hoogte van het begrip historiosophie, het gebruik van de geschiedenis om een visie over te brengen. De visie die in de bijbel wordt overgebracht wordt ondersteund door de rol die Jahweh gedurende het hele verhaal speelt.

De inhoud van de visie komt in de volgende delen uitvoerig aan bod, het derde deel, de

mythe van het uitverkoren volk, is daarvan een voorbeeld. Er wordt aangetoond hoe Jahweh aan de ene kant het volk zodanig bemint dat hij het in staat stelt eindeloos alle buurvolkeren af te slachten, maar tevens in grillige woedebuien vervalt, en op niet mis te verstane wijze zijn gramschap over het uitverkoren volk loslaat. In het vierde deel wordt de mythe van de aartsvaders met behulp van de archeologie onderuit gehaald, terwijl de schrijver ons niet onthoudt hoeveel van deze verhalen in het gehele Oosten, met telkens andere hoofdpersonen, de rondte doen. In het vijfde deel, Mozes en het beloofde land, zien we de onwaarschijnlijkheden steeds groter worden. Vooral hier is de theorie van Wellhausen van belang, die vier auteurs voor de Torah identificeert, de Jahwist, de Elohist, de Deuteronomist en de Priester-codex. Wanneer deze naast elkaar gelegd worden, valt op hoe het belang van iemand als Aäron toeneemt naarmate de teksten jonger worden, hetgeen verklaard wordt doordat de priestersklasse zichzelf belangrijker wilde maken en dus de stamboom opwaardeerde. Aan het einde van dit deel stelt dr. Maes vast dat de in beslagname van het beloofde land zoals beschreven zich op geen enkele wijze laat rijmen met de archeologische vondsten.

Vervolgens komt in het zesde deel de rol van Jahweh aan de orde, en worden de tegenstrijdige en inconsequente mededelingen van deze god behandeld. In het zevende en laatste deel tenslotte worden de gevolgen van de Uitverkoren Volk cum Beloofde Land mythe en de gevaren daarvan zoals onder andere zichtbaar in de politiek de van Likud beweging geschetst, en wijst de schrijver er ons met zorg op hoe groot het beloofde land wel niet is.

Steenrots of Drijfzand

In zijn nieuwe boek "Steenrots Of Drijfzand" behandelt dr. Maes het bij uitstek christelijke gedeelte van de bijbel. In het eerste deel "Panorama van het Nieuwe Testament" gaat hij in op de ontstaansgeschiedenis van dit gedeelte van het Boek der Boeken. Om te beginnen geeft hij weer hoe de bijbelkritiek heeft moeten vaststellen dat het merkwaardig is dat alleen de aanhangers van Jezus over hem geschreven hebben, terwijl de toch opvallende gebeurtenissen de overige eigentijdse schrijvers blijkbaar ontgaan zijn.

Daar, waar in bijvoorbeeld de schriftelijke nalatenschap van Flavius Josephus sprake is van het optreden van de Nazareeër, blijkt het om later tussengeschoven vervalsingen te gaan. Het oudste christelijke geschrift blijkt afkomstig van Paulus, en van zijn veertien brieven blijken er slechts zeven met zekerheid aan hem toegeschreven te kunnen worden. Deze zeven brieven zijn: Romeinen, 1 en 2 Korintiërs, Galaten, Filippenzen, 1 Tessalonicenzen en Filemon. Het is nog onduidelijk aan wie de andere moeten worden toegeschreven. Er zijn duidelijke verschillen tussen de brieven van Paulus en de Handelingen, wat betreft de bekeringsgeschiedenis van Paulus. Deze verschillen worden toegeschreven aan de toenemende verwijdering tussen Paulus en de overige Christenen, een verwijdering die door de, jaren na Paulus' dood verschenen, Handelingen gepoogd wordt te verluieren.

Het grootste deel van het Nieuwe Testament bestaat uit de Evangelien. Deze blijken tussen 75 en 100 geschreven te zijn. De schrijver maakt aannemelijk dat de verschillen tussen de Evangelien voor een deel verklaarbaar zijn doordat ieder Evangelie het verhaal meer in eigen richting wilde ombuigen, een richting die in toenemende mate de vergoddelijking van Jezus was. Schrijver confronteert de Evangelien met elkaar en laat op boeiende wijze zien hoeveel verschillen er in zitten, ook op plekken waar dat, in het licht van het verhaal, eigenlijk niet zou mogen. Hij concludeert dan ook dat de Evangelien geen historische zekerheden bieden.

Hij beschrijft de carrière van keizer Constantijn, een van de hoofdverantwoordelijken voor de overwinning van de Christelijke gedachte, en zijn gastoptreden op het concilie van Nicea, waar gedebatteerd werd over de vraag of God de Vader groter was dan de Zoon. Constantijn besluit dat de minderheid gelijk heeft, veroordeelt het Arianisme en verklaart vader en zoon voor even groot.

Zoals voorzitter Mao al zei: "Macht komt uit de loop van het geweer". Wie het met deze beslissing niet eens was werd weggevoerd in ballingschap.

Vervolgens ontstaat het probleem dat vele copisten de teksten van de Heilsleer op onherstelbare wijze hebben verminkt tijdens het overschrijven. Helaas weet men niet meer welke de juiste teksten zijn, en heeft ieder klooster zijn

eigen hoogstpersoonlijke Heilige Schrift. Er moet een eenheid van tekst komen en dit zal leiden tot een vermakelijke ruzie tussen allen die zich ermee bezig houden. Om de zaak nog iets ingewikkelder te maken circuleren er veel meer heilige geschriften dan we nu in de Bijbel terugvinden, de ontbrekende zijn voor onecht verklaard in de loop van vele pauselijke beslissingen. Met uitvoerige bronvermelding worden deze geschiedenissen smakelijk opgedist.

Toen de boekdrukkunst werd uitgevonden leek het of het nu uit was met de ruzie over de vertalingen, maar het tegendeel was waar. De drukkers namen de teksten die ze krijgen konden, met als resultaat dat het nog onoverzichtelijker werd dan het al was. Erasmus vertaalde de bijbel uit het Grieks, en die tekst werd door de Lutheranen overgenomen. Voor Rome was het natuurlijk ondenkbaar dat dit de juiste tekst was, zodat ook zij aan een eigen exclusieve uitgave begonnen te werken. Dit alles was aanleiding tot een hilarisch schouwspel, waarin verschillende pausen de eer opeisten de juiste vertaling gevonden te hebben. Om het geheel iets te verlevendigen werden juist in deze tijd de eerste oude codexen gevonden waarin afwijkende teksten van Evangelien en Handelingen stonden, en er werden er steeds meer gevonden.

Uitvoerig beschrijft dr. Maes de pogingen die in het werk gesteld werden om de teksten te harmoniseren, pogingen die deels mislukten omdat de door vertaalfouten ingesleten voorstellingen niet meer te herroepen waren. In het Vaticaan besloot men dat degenen die twijfelden aan de aldaar verstrekte uitleggingen "modernisten" waren, en er ontstaat iets dat sterk lijkt op de naoorlogse communistenjacht in Amerika. Pas toen in 1914 Benedictus XV paus werd en zichzelf op de lijst van verdachten tegenkwam kwam er een eind aan dit vervolgingsbeleid.

Dr. Maes heeft met deze beide boeken een heldere samenvatting gegeven van de kennis over de Bijbel, de ontwikkelingsgeschiedenis, de ontwikkelingen in de tekstwetenschap en de archeologie. Zijn eigen ideeën komen helder, maar niet opdringerig naar voren en hij probeert gelukkig niet de een of andere "stelling" te bewijzen zoals we de laatste tijd veel zien in boeken over de Bijbel. Tussen de boeken over

Jezus in India, Jezus in Tibet en Jezus als stamvader van de Merovingers is het een verademing om een boek te lezen dat van de feiten

uitgaat in plaats van, zoals in die andere, waan-ideeën tot oordelen en oordelen tot feiten uit te roepen.

De Joodse Bijbel, 252 blz. ISBN 90-900-2325-9

te bestellen door overmaking van 50 gulden op rekening nr. 1743.61.246

(Rabobank Roosendaal) o.v.v. "Joodse Bijbel"

Steenrots of Drijfzand I Panorama van het Nieuwe Testament, 184 blz. ISBN 90-800758-1-7

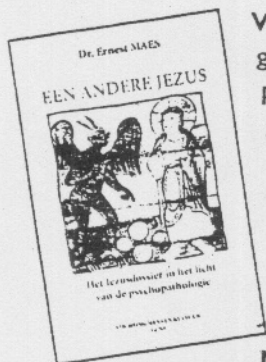
te bestellen door overmaking van 48 gulden op rekening nr. 1743.61.246

(Rabobank Roosendaal) o.v.v. "Panorama"

26-10-2000

GENODIGDE VAN DE WEEK

Dermatoloog E. Maes schrijft kritische boeken over religie

Van dermatologie naar een psychopathologische benadering van Jezus, het lijkt onverenigbaar. Toch verdiepte dokter Ernest

Maes, die nu 85 jaar werd, zich in de meest uiteenlopende disciplines - van theologie tot linguïstiek - om een stevig oeuvre bijeen te schrijven over de bijbel, het Nieuw Testament, en de figuur van Jezus.

In zijn pas verschenen boek, "De andere Jezus", dat hij voorstelt als zijn testament, pakt dr. Maes de hele mythevorming rond de figuur van Jezus aan. Eén voor één belicht hij diens psychotische symptomen zoals ze in de psychiatrie worden gehanteerd: waanideeën, hallucinaties, interpretatieve waandenkbeelden, en hij toont de evolutie aan van Jezus' psychose aan de hand van evangelieteksten.

Dr. Ernest Maes, die in 1915 geboren werd in een zeer katholieke familie in Herenthout, begon als 17-jarige al te twijfelen aan de logica van de bijbelverhalen. Hij las tegenstrijdigheden bij de vier evangelisten en werd almaar opstandiger tegen 'waarheden' die hem als geloof waren ingeprent. Het beslissende keerpunt kwam bij de afkondiging van het dogma van Maria Hemelvaart in 1950, dat hem definitief in het kamp der ongelovigen deed belanden.

Spataderoperaties

Maar voor hij zich helemaal kon verdiepen in bijbelstudies, had Ernest Maes een rijkgevulde carrière als arts. In Lommel begon hij als huisarts en specialiseerde zich in dermatologie en flebologie. Hij bouwde in deze disciplines nadien een praktijk op in Lier. Hij ontdekte in 1962 een zeldzaam syndroom, verrichtte ongeveer 10.000 spataderoperaties, en gaf talrijke lezingen op internationale flebologische congressen.

Zijn specialiteit vindt men terug in "Een andere Jezus", wanneer hij het sadomasochisme van Jezus bespreekt en zijn aanbevelingen tot zelfkastijding: "Dreigt uw hand u aanstoot te geven, hak ze af, enz." uit de evangelies van Mattheus en Marcus. Dr. Maes kreeg een kloosterzuster op bezoek die een

vreemde vorm van spataders had ontwikkeld aan de saphena externa en waarvoor hij geen logische uitleg vond. Toen toonde de zuster hem een lederen riem met gesp en aan de binnenkant van de riem blokjes ijzer. Dit marteltuig dateerde uit haar noviciaat. Uit versterving en zelfkastijding moesten de novicen regelmatig de riem aanspannen rond hun dij. De pijn

werd langzamerhand heviger maar hoe langer ze het volhielden hoe groter hun geestelijke verdienste. Hij opereerde de zuster, maar ze bleef een diepe wrok koesteren tegen wat het noviciaat haar had aangedaan.

"Jezusdossier"

Reeds in zijn studententijd had Ernest Maes een ernstige groeiende hobby: de studie van religieuze verschijnselen. Daarom ging

hij grasduinen in talrijke disciplines, waaronder historische grafie, kerkgeschiedenis, theologie, antropologie, archeologie, linguïstiek en folklore. Op zijn 66ste beëindigde hij zijn medische praktijk en begon aan de realisatie van een groot project, gespreid over vijf boeken.

Hierin verwoordt hij zijn kritische standpunten ten overstaan van het christendom.

In 1988 verscheen het eerste werk van Ernest Maes: "De joodse Bijbel - Woord van God of gevaarlijke mythe". Daarna volgden "Panorama van het Nieuwe Testament" (1991), "De wonderen van Jezus - Een antropologische visie" (1994), "Jezus, exorcist of

Photo: Dr. Ernest Maes (Photo W. Busschops)

Het Medisch Weekblad

Weekblad voorbehouden aan het medisch corps nr 138 - 26 oktober 2000 - afgiftekantoor Antwerpen x

Messias?" (1998) en tenslotte zijn pas verschenen sluitstuk "Een andere Jezus - Het Jezusdossier in het licht van de psychopathologie" (2000).

Spijtig genoeg zijn al deze werken uitsluitend in het Nederlands gepubliceerd. Zijn laatste werk is even goed of zelfs beter gedocumenteerd dan het pas verschenen Franse werk van Lionel Rocheman "Jésus - Enigmes et Polémiques" (Grancher, Paris, 2000), dat tot gelijkaardige conclusies komt als Ernest Maes.

Een eerste conclusie van beide studies is de vaststelling dat grote delen uit de vier evangeliën compleet verzonden zijn, en niet de minst belangrijke in het kader van de christelijke leer: het geboorteverhaal van Jezus, het laatste avondmaal, de verrijzenis, het pinkstergebeuren. Voorts komen beide auteurs tot de slotsom dat Jezus - indien hij echt heeft bestaan - slechts een klein profetie was in Israël, met amper een handvol volgelingen.

In de Dode Zee-rollen, gevonden

in Qumran in 1947, die geschreven werden voor en na de tijd van Jezus, wordt nergens melding gemaakt van een Jezus-Messias die rond die tijd zou geleefd hebben. Moest hij toen enige betekenis hebben gehad dan zouden er sporen van gevonden zijn in de vele Rollen van de Dode Zee.

De eindconclusie van dokter Ernest Maes is ontluisterend: Jezus was geen mensgeworden zoon van God, hij was hooguit een psychotisch idealist. Volgens Maes is de hele christelijke theologie aan een noodzakelijke herziening toe. Toen een vertegenwoordiger van een Vlaamse bisschop het boek van Maes had doorgenomen op de boekenbeurs, zei hij: "Het is allemaal waar wat hij schrijft, maar moet iedereen dat weten?" Dokter Maes zegt 'ja' en hij schreef zijn werken in een taal die voor iedereen toegankelijk is.

Mediaplan
Chaussée de Louvain
426
1330 CHAIN - LASN

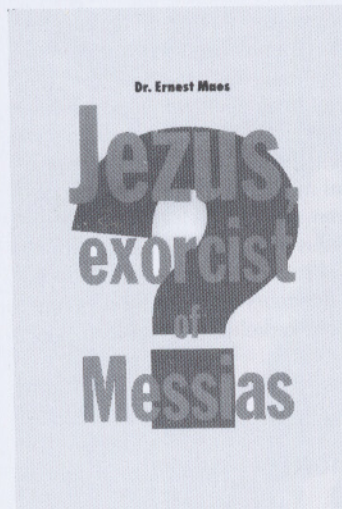

TeKOS

Teksten, commentaren en studies

nr. 95/1999

■ JEZUS ALS PSEUDO-MESSIAS

Dr. Ernest Maes, *Jezus, exorcist of Messias?*, Stichting Mens en Cultuur, Gent, 1998, 175 pag. ISBN 90-72931-77-7

Nadat van de arts dr. Ernest Maes in 1988 het boek *De Joodse Bijbel: Woord van God of gevaarlijke mythe?* verscheen, heeft hij een trilogie over het Nieuwe Testament geschreven, getiteld *Steenrots of Drijfzand*. Het laatste deel hiervan, *Jezus, exorcist of Messias?*, begint met een beschrijving van het uitverkoren volk van Jahweh, de verovering van het "beloofde land", Jahwehs bevelen om de inwoners van Kanaän uit te roeien en de verdere geschiedenis van het Oude Testament.

De messiasverwachting ontstond tijdens de ballingschap van de Israëlieten in Babylon en was een joodse aangelegenheid. Nadat enkele pseudomessiasen ter sprake zijn gebracht, komt het verband tussen Jezus en de verwachte messias aan de orde. Maes beschouwt Jezus als slechts een nummer in de lange rij van pseudo-messiasen van het jodendom. Aanvankelijk trad hij op als succesrijk genezer en exorcist. Mogelijk werd hij met zijn gevolg onderhouden door rijke vrouwen (Johanna, Maria Magdalena en Salomé) die door hem waren genezen, hem volgden en bij zijn kruisiging of graf aanwezig waren.

Hij werd al spoedig door zijn

aanhang beschouwd als de beloofde messias die de joden van de Romeinse overheersing zou bevrijden, en ging dit ook zelf geloven, vooral op grond van zijn (vermeende) afstamming van David. Om de vraag te beantwoorden of de wonderdokter Jezus werkelijk de messias was, brengt de auteur het ontstaan en de inhoud van zijn geboorteverhaal ter sprake. Jezus kan niet de afstamming van David zijn, want het Oude Testament rept nergens over afstammelingen van Davids nakomeling Zerubbabel die in Jezus' geslachtsregister voorkomt.

De geslachtsregisters in Mattheus en Lucas vertonen lacunes en tegenstrijdigheden. Volgens Mattheus zou Jezus afstammen van Davids zoon Salomo maar volgens Lucas van Davids zoon Nathan. Bovendien zijn deze geslachtsregisters (van Jozef) overbodig, omdat Maria niet door Jozef maar door de Heilige Geest zou zijn bevrucht. Ze geldt immers als maagd. Jezus ging lijden aan megalomanie of grootheidswaan, noemde zich "de weg, de waarheid en het leven", "het brood des levens" enzovoort. Hij zei zelfs: Ik en de Vader zijn één. Maar hij kon zijn doel niet bereiken en zag dat hij machteloos was, ook al waren enkele discipelen bewapend. Hij raakte in een psychotische toestand, verdoemde ieder die hem tegensprak, vervloekte zelfs hele steden. Zijn verwanten maakten zich zorgen om hem [Marc. 3:21] en aan het kruis gehangen riep hij: "Mijn God, mijn God, waarom hebt gij mij verlaten?"

Maes beschouwt Jezus als een mislukte messias en onderbouwt zijn beweringen niet alleen met citaten uit de bijbel maar bovendien met buiten-bijbelse gegevens zoals de apocriefe boeken, de Dode-Zeerollen en uitspraken van vroeg-christelijke schrijvers. Zijn boek is zeer aan te bevelen!

(JM)

Teksten, commentaren en studies

TWAALFDE JAARGANG

Nr. **59**

Driemaandelijks
Tweede trimester 1990
Afgifte : Antwerpen X

BIJBELKRITIEK, TOT OP HET BOT

Het Oude Testament, het genocide- en holocaustboek per definitie, kan nooit genoeg belicht worden als, zoals Hans Koning het uitdrukte in zijn *"Gods gebroken Woord"* : *moreel* zowel als *religieus* wellicht het meest obscene dokument van de Wereldliteratuur.

Na het recent verschenen werk *"Het bedrog dat Christendom heet"* van Arnold van der Merwe, dat evenals Gods gebroken Woord bij Hugin/Utrecht is uitgekomen (beide boeken kregen in ons blad volop aandacht), hier het originele boek van de Vlaamse medicus Ernest Maes.

Er zullen er wel zijn, die het na het lezen van dit alles zullen betreuren dat er zoiets als persvrijheid bestaat, want maar heel weinigen van het religieus establishment der Grote Drie (de drie zogeheten wereldgodsdiensten) achten het zich zo aan de waarheid verplicht de laatste konsekwenties

te trekken uit gebleken bijbelse lariekoek als b.v. de door de auteur veel geprezen pater Roland de Vaux, directeur van het archeologisch instituut der Dominicanen te Jeruzalem, die na veel en intensief onderzoek in bijbelland en in het zicht van zijn dood heeft toegegeven dat "indien het historisch geloof van Israël geen fundering vindt in de geschiedenis, dit geloof een dwaling is en het onze ook !"

Maes, die met zijn droevig onderwerp zeer spiritueel om kan gaan, onder meer met vergelijkingen met onze tijd, onderscheidt uitgebreid tussen "historiografie" en historiosofie (Dichtung und Wahrheit) i.z. het Oude Testament aan de hand van tientallen voorbeelden, welke op zichzelf een hoogst boeiend geheel vormen.

Zijn kanonnen richt de auteur, zoals de titel aangeeft hoofdzakelijk op het eerste deel van het "Boek der Boeken"; het Nieuwe

Dr. Med. Ernest Maes, *De Joodse Bijbel : woord van God of gevaarlijke mythe ?*, Antilope, Lier, 1988 - 256 pag. Prijs : ca. f 48,- of 950 fr. ISBN 90 900 2325 9

Testament bleef helaas (voorlopig ?) buiten het schootsveld. Zonder ook maar enige uitzondering zijn alle zekerheden die het "fundament des geloofs" der Grote Drie uitmaken door het archeologisch onderzoek weggevaagd. Archeologen van wereldreputatie (we komen hun namen tegen), vaak belast met het voornemen de bijbel te "bewijzen", haakten af wanneer de wetenschappelijke discipline dat van hen eiste. Zekere Wellhausen durfde een eeuw geleden in verband met het zogenaamd Aartsvaderlijk tijdperk (god beter 't waar alles om draait bij het joods en daarmee christelijk geloof !) en tot grote verontwaardiging natuurlijk van het theologisch establishment te schrijven : "Uit de verhalen rond het aartsvaderlijk tijdperk kan men geen enkele geschiedkundige kennis over de aartsvaders halen, maar alleen over de tijd waarin die verhalen zich hebben gevormd in het volk van Israel. Deze latere tijd, met zijn diepe en oppervlakkige karakteristieken, wordt onbewust geprojecteerd tot in de grijze oudheid, en spiegelt zich daarin af als een verheerlijkt droombeeld".

Maes, die als arts, na de oorlog certificaten afgaf ter wille van zijn joodse patiënten in verband met herstelbetalingen, laat evenwel zijn kanonnen geen rust wanneer hij, mede in verband met de huidige staat Israël [zevende deel : *De schaduw van de bijbel over onze twintigste eeuw*, v.a. blz. 192] de uitverkorenhedswaan van de joodse orthodoxie onder vuur neemt. Zijn pessimisme inzake een verbetering in deze situatie had hij reeds omstandig te kennen gegeven in het hoofdstuk "het uitverkoren volk in de joodse opvoeding" [blz. 61-62].

Maes een anti-semiet ? Hoegenaamd niet. Op hem en zijn boek slaat, mutatis mutandis, het oordeel van Manu Ruys : "De joden moeten echter aanvaarden dat er kritiek wordt geuit op de regering in Jeruzalem en haar beleid in de bezette gebieden. Dat is geen anti-semitisme. Het is niet omdat er joden werden uitgemoord in de Tweede Wereldoorlog, dat Israël de Palestijnen van hun rechten mag beroven. Waardering voor de joodse cultuur kan gepaard gaan met kritiek op wat de zionistische lekenstaat doet." (*De Standaard*, 25.5.90)

lees idee

ERNEST MAES

Jezus, exorcist of Messias?

227.4 / CHRISTUS / BIJBELVERKLARINGEN

Een mensenleven lang zoeken en studeren liggen ten grondslag aan dit boek, meteen het sluitstuk van de trilogie 'Steenrots of drijfzand'. Ernest Maes, een bejaard medicus, schrijft vanuit een religieus aanvoelen, maar neemt geen theologische bochten omheen de vele vragen die rond het christendom — en de figuur van Jezus in het bijzonder — kunnen worden gesteld.

In het eerste deel van voorliggend boek relativeert hij de betekenis van de Messias die, volgens de joodse traditie, het rijk van David in zijn vroegere luister moest herstellen. Achtereenvolgens onderzoekt dokter Maes de messiasverwachting voor en na het Babylonische ballingschap, en die in de volgende eeuwen tot onder de Romeinse bezetting. De voortdurende verwachting van een mythische en mysterieuze Messias sprak tot de verbeelding van het joodse volk. Maes' studie over de desbetreffende literaire, politieke, oudtestamentische of buitenbijbelse uitspraken ondersteunen de collectieve superioriteitswaan van dit uitverkoren volk.

In het tweede deel volgt de auteur de exorcist-therapeut Jezus die, gestuwd door het succes van ettelijke genezingen en aangepord door een fanatieke aanhang, zichzelf ging beschouwen als de verwachte Messias. Maar volgens hem zou hij dat niet geweest zijn. Jezus was slechts een nummer in de lange rij van pseudo-messiassen in de geschiedenis van het jodendom. Dokter Maes raakt hiermee, op een zeer boeiend geschreven en wetenschappelijke onderbouwde wijze, de historische figuur van Jezus. In zijn slotwoord schrijft de gedreven auteur dat de theoloog en de medicus, allebei als een soort wetenschappelijke tweeling aangewezen zijn op dezelfde povere en wankele informatiebron. Zou hun interdisciplinaire inspanning ons ooit een volledig inzicht in het raadsel van Jezus brengen? Zal het bij een droom blijven? Niettemin kondigt de auteur, bij leven en welzijn, de voltooiing van zijn vijfde boek aan waarin hij Jezus' geestelijke evolutie zal analyseren in het licht van de psychiatrie.

Een omvangrijk notenarsenaal besluit dit boek dat, afgezien van een paar overbodige sneertjes, toch vroeg of laat moest geschreven worden.

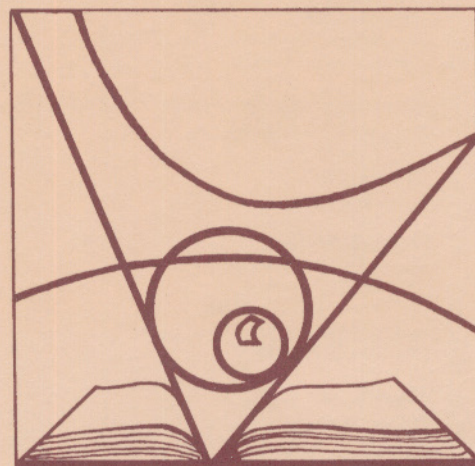
[Gaston van Zeghbroeck]

Mens en Cultuur, 1998, 175 p., 640 F, ISBN 90-72931-77-7

Jaargang 5 - nr. 5
Maandblad - Juni 1999
Verschijnt niet in januari en augustus
Afgiftekantoor: Leuven X

p. 392

p. 392

© NICOL' ANDREA

«Ik merk dat we veel in vraag kunnen stellen tegenwoordig, maar de figuur van Jezus, daarvan moet je afblijven. Ik heb een brug te ver gebombardeerd.»

Straks vieren we de geboorte van Christus: het begin van een nieuwe wereldgodsdienst, de basis van onze kunst en cultuur, de rechtvaardiging van veel bloedvergieten. Volgens dokter Ernest Maes is het helemaal misgegaan met Jezus. In de loop van zijn leven evolueerde die naar een geestelijk gehandicapte, een psychoot met hallucinaties en waandenkbeelden.

door Geertje De Ceuleneer

gisch voor de Joden. Mozes had dat immers ook bewezen aan zijn volk, door een stok in een slang te veranderen. Jezus heeft dat nooit kunnen bewijzen en als ze hem om een wonder vroegen, werd hij razend. «Jullie zijn een boos en opstandig geslacht.» Drie, vier keer hebben ze hem dat gevraagd en nooit kon hij het aantonen.»

Maar hij heeft toch wel mirakels gedaan?

Water in wijn veranderd en zo?

«Dat leg ik uit in een van mijn vorige boeken, *De wonderen van Jezus*. Dat wijnwonder is alleen te lezen bij de vierde evangelist Johannes, een verhaal dat van veel later dateert. Dat verhaal is ook zo iets dat pas later is toegevoegd bij wijze

«Het is zo'n zielig verhaal, dat de ker

Dokter Ernest Maes wordt binnenkort 86. Van een diepgelovig christen werd hij een gedreven wetenschapper op zoek naar de waarheid, en die is ontluisterend. Toch is de arts niet geheel verbiterd. Hij heeft de ontroering van de jeugdige misdienaar behouden en de humor van de buikspreker eraan toegevoegd. Zijn pop *Janneke* kon de kritische vragen stellen en de ondeugende grapjes maken die hij zich niet kon permitteren als dokter. Het is die buiksprekende dokter die Christus uiteindelijk wou ontmaskeren.

Was Jezus al ziek toen hij geboren werd?

«Neen, dat is pas later gekomen. Jezus was een genezer, een therapeut die ernstig zieken kon onderscheiden van ingebeelde zieken. Hij voelde op voorhand of hij iemand kon genezen of niet en dat verklaart zijn succes. Zo wist deze wonderdokter op korte tijd een grote reputatie op te bouwen. Toen was hij nog een schone, normale mens met veel charisma.»

Hoe is hij het noorden kwijtgeraakt?

«De Joden waren in die tijd in volle verwachting van de Messias die hen zou bevrijden van de Romeinen. Die Messias zouden ze herkennen aan het feit dat hij mensen kon genezen, blinden laten zien, lammen laten lopen. Zou deze genezer dan de Messias zijn? Volgens de Joodse

overleveringen moest hij van Galilea zijn, hij zou geboren worden in Betlehem en een afstammeling zijn van koning David. Maar die afstamming van David was oncontroleerbaar, want de stamboom was verloren gegaan in 520 voor Christus, toen koning Darius de Joden overwon en alle opstandelingen executeerde.

«Pas twee eeuwen na Christus zijn de christelijke gelovigen die stambomen gaan reconstrueren om te bewijzen dat hij wel degelijk een nazaat van koning David was. Dat hebben ze ook met het Betlehemverhaal gedaan, dat is later gewoon toegevoegd aan de evangeliën van Lucas en Mattheus.»

Maar daarmee is Jezus nog niet gek.

«Mensen duwden hem in de rol van Messias en daarom is hij dat geleidelijk aan zelf allemaal gaan geloven. Al durfde hij dat nog niet luidop zeggen, want dat was gevaarlijk. De Romeinen hadden er immers eentje, samen met duizenden aanhangers, gekruisigd in het jaar 6 voor Christus, omdat die zogenaamde Messias in opstand kwam tegen hun bewind.»

Dan denk ik niet aan een geesteszieke, maar aan een vrijheidsstrijder.

«Hij is die droom wel gaan koesteren. Terwijl mensen hem begonnen te vragen om te bewijzen dat hij de zoon van Jahweh was, om een mirakel te doen. Dat was lo-

van recuperatie van de Dionysische cultus, dat is met zoveel heidense symboliek gebeurd.»

Verzinsel, zeg je. Hij kon zich dus niet legitimeren.

«Zo verloor hij zijn aanhang onder de fundamentalistische Joden. En naarmate hij zeker werd, gedroeg hij zich arroganter en begon hij hen uit te schelden voor addergebroed. Op den duur maakte hij zich onmogelijk en moest hij vluchten uit Nazareth. Zijn pretentie groeide en de tegenstand tegen hem ook.»

Hoe heet zo iets?

«Een megalomaan die niet geaccepteerd wordt, die wordt hoe langer hoe agressiever. Die krijgt geweldige aanvallen van woede. Lees de passages maar eens na.»

Dus hij leed aan groothedswaanzin?

«De eigenlijke term is zelfs theomegalomanie: als je denkt dat je verwant bent aan het goddelijke. Hij was een typisch geval. Dat begint met de waan: ik ben de Messias, de zoon van god, de zoon van de heilige geest.»

Hoe moet dat verder?

«De zieke evolueert als volgt: eerst gaat hij zich afvragen of hij niet de zoon is van, dat heet waanzekerheid. Dan vindt hij daarvan de bevestiging in een of andere gebeurtenis, we spreken van waanzekerheid. En dan wordt zo iemand

waar is, wat valt er dan te vieren in de nacht van 24 op 25 december?

vijandig tegenover ieder die de waan durft te betwijfelen of ontkennen en dat leidt tot conflicten. Dat speelt zich nog allemaal af in de geest. Dan gaan ze hallucineren. Dat wil zeggen: ze krijgen ook de zintuiglijke bevestiging van hun waanidee. Als hij gedoopt en wel uit de Jordaan komt, scheurt de hemel open en hoort hij de stem van God.»

Wacht eens even, hij maakt dat mee, maar de omstaanders zien de hemel toch niet openscheuren?

«Het is boeiend om de evangeliën erop na te lezen. Je weet dat twee van de vier afgeschreven zijn van **Marcus**. De eerste evangelist Marcus schrijft: *hij zag de hemel open scheuren*. Mattheus beschrijft

sche figuur is.»

Je schrijft dat theologen eens uitgezocht hebben hoeveel van de woorden in de evangeliën Jezus echt uitgesproken zou hebben: 15 procent! Hoeveel kans geeft je jezelf dan dat jouw theorie klopt?

«Ik denk het tegenovergestelde. Veel van de uitspraken zijn wel van hem, omdat ze zo wonderwel passen in het beeld van de psychopathologie. Als je vertrekt vanuit de premisse dat hij psychotisch was, dan kloppen veel uitspraken uit het Johannes-evangelie. Theologen schuiven die liever ter zijde omdat ze zogezegd ter discussie staan. Natuurlijk is zo'n evangelie een verzameling van losstaande uitspraken die ze samengebracht hebben,

met enkele volgelingen gestenigd. Dat kon omdat er even een Romeins machtsvacuüm was. En toen is Jezus 'ontsnapt'. Hij liep weer los en liep iedereen te verdoemen. Hij heeft zes, zeven jaar rondgelopen, in leven gehouden door meevolenders, geschopt en geslagen door anderen. Toen Jeruzalem belegerd werd door de Romeinen (70 na Christus) heeft hij een steen uit een Romeinse katapult tegen het hoofd gekregen en stierf hij op het moment toen Jeruzalem viel. Het is zo'n zielig verhaal, dat de kerk het niet kon maken het te vertellen. Het is mijn persoonlijke hypothese en ik hoop dat iemand het verder uitzoekt.»

Daar moet ik even van zuchten.

«het niet kon maken het te vertellen»

het alsof het echt gebeurt: de hemel scheurde open. En de derde, Lucas schrijft: toen zagen de mensen de hemel openscheuren en ze hoorden de stem van God.»

En toen?

«*Interpretatieve waan* is het volgende symptoom. Zoals een vogel takjes en sprietjes uit de natuur plukt om zijn nestje te bouwen, alles wat hem past, zo grijpt een megalomaan allerlei stukjes uit de werkelijkheid aan die hem zullen bevestigen in zijn waan. Hij leest iets, hoort een mooi verhaal, en past het toe op zichzelf. Zo ontstaat zijn leer. «Ik ben de goede herder, ik ben de weg, de waarheid en het leven.» Door het christendom wordt het als origineel verkocht, maar eigenlijk is het gewoon gepikt. Hij dacht dat het uit zichzelf kwam, dat hij stemmen gehoord had. Dat heet *kryptomnesie*, dus zich schijnbaar iets herinneren wat men elders gehoord heeft.»

Toen was hij al echt ziek, hoe oud was hij toen?

«Dertig, maar dat is ook al zo'n symbolische leeftijd.»

Heeft hij wel echt geleefd?

«Ja, dat denk ik wel. Ik geloof dat. Er zijn veel theorieën die zeggen dat hij een verzinsel is. Maar er zijn zoveel kleine details die doen denken dat hij een historisch

maar ze passen zo goed in dat psychotisch raam. En ik hoop dat iemand dat spoor verder onderzoekt.»

Wat dacht zijn moeder over deze zoon? Wist Maria dat hij ziek was?

«Heel zijn familie wist dat. Soms kwamen ze hem weghalen, omdat hij weer onzin stond uit te kramen. Zijn oudste broer **Jacobus** nam hem in bescherming en is hem altijd trouw gebleven. Samen-gevat, en ik baseer me nu op een degelijke historische bron, de joodse geschiedschrijver **Flavius Josephus**: Jezus heeft nog lang geleefd.»

Ik hang aan je lippen.

«Toen Jezus aan het kruis hing, heeft **Jacobus** hem gered. Die noemde zich **Jozef van Arimathea** (hoewel er nergens een stad met die naam te vinden was) en kocht **Pilatus** om, zodat hij het lichaam van de gekruisigde mocht meenemen. Als je snel genoeg was, kon je zo'n gekruisigde nog redden, want die deden er soms drie dagen over om te sterven. Zwaar gehandicapt, nu ook lichamelijk, werd Jezus door zijn broer op een geheime plaats verborgen en verzorgd. Met zo'n zielig hoopje kon je niet meer naar buiten komen. Dat heeft jaren geduurd. **Jacobus** nam ondertussen de leiding van de christenen. Toen hij het te erg aan de details die doen denken dat hij een historisch

«We moeten wel voorzichtig zijn, want het is een wankel dossier, van 2000 jaar geleden. En de psychopathologie is ook al onzeker, want hoe kan je precies weten wat er in iemand omgaat? Dat is als een monster van Loch Ness, soms komt er even iets aan de oppervlakte.»

Maar je bent niet de enige die tot dit inzicht is gekomen.

«Sinds het begin van de 20ste eeuw wordt erover geschreven. Eerst zelfs door een theoloog. En later pas zijn dokters en psychiaters daarover gaan schrijven: dokter **Schweitzer** bijvoorbeeld in 1913. Een Franse dokter heeft er liefst vier volumes aan gewijd. Maar dat vind je niet in onze bibliotheken. Ik heb die inzichten gewoon vertaald en samengevat voor onze mensen.»

Je bent al vroeg beginnen lezen over theologie?

«De kiem van mijn frustratie ligt in de retorica. Tijdens een godsdienstles zag ik een tegenstrijdigheid in het verhaal van de kuise **Suzanna**. Ik maakte daar een opmerking over en toen is die leraar uitgevlogen, heeft zijn krijtje tegen de muur gegooid en geroepen: *Maes, gij loopt nog verloren!* Die banbliksem heeft indruk gemaakt, ik heb 's nachts in mijn bed liggen huilen. Ik wilde niet verloren lopen en later ben ik tijdens mijn medische op-»

> leiding avondcursussen theologie gaan volgen.»

En je werd dokter. Als je zieke mensen tegenkwam die juist steun hadden aan hun geloof, dan kon je dat toch niet afpakken?

«Mijn eigen zus, met wie ik heel nauw verbonden ben, mag mijn boeken niet lezen. Ze is pas nog op haar jaarlijkse bede-

vaart naar Scherpenheuvel geweest en ze vroeg me: «Nestje, mag ik een kaars voor u branden?» «Julleke, de dikste die ge kunt vinden!» Het religieuze zit in de mens, dat is fundamenteel. Alleen, de bazen met wat purper rond hun buik moeten niet namens God gaan zeggen hoe het in elkaar zit en de mensen zware lasten opleggen. Dat is te gemakkelijk.»

Maar moet u dan de basis van onze traditie, van onze cultuur, onze kunst, onderuit halen?

«Ik wil dat niet afpakken, kijk maar naar die houten engel achter je. Ik wil dat niet wegwerpen. Maar mensen mogen niet vol hoogmoed aan mij komen zeggen wat ik moet geloven.»

Maakt het eigenlijk iets uit, is de basisfilosofie van naastenliefde niet gewoon mooi?

«Kijk, we mogen blij zijn dat het christendom dit gedachtegoed in onze cultuur heeft gebracht. Het is een nobele erfenis van de eeuwen voor Jezus, ook elders terug te vinden. Maar Jezus had het over een nieuwe boodschap, deed het voorkomen alsof hij de eerste was die 'hebt elkander lief' predikte.

Ik merk dat we veel in vraag kunnen stel-

len tegenwoordig, maar de figuur van Jezus, daarvan moet je afblijven. Ik heb een brug te ver gebombardeerd.»

Stel dat het waar is, wat is dan de consequentie?

«Dat het christendom zijn beste tijd gehad heeft. Al het goddelijke van Jezus moet eraf geschaafd worden, dat is in feite toegevoegd op het concilie van Nicea in 325 en vanaf toen opgelegd aan de christenen. Dat is aanslibsel van de geschiedenis. We moeten dankbaar zijn voor het positieve, maar kritisch met al de wetenschappelijke inzichten die we nu hebben.»

Is er iets waar je nog wel in gelooft?

«Ik geloof in het oneindige mysterie van het leven, van mijn en alle andere levende organismen. In het wonder van alles wat zich al heeft afgespeeld de afgelopen eeuwen. Het wonder van de aarde die rond de zon draait, en al die miljarden zonnen in ons melkwegstelsel, en zoveel melkwegen. *Maintenant que je suis vieux, je sais que je ne sais rien*, zei **Jean Gabin**.»

■ 'Een andere Jezus' van Ernest Maes is uitgegeven door Mens en Cultuur

DE WIJN UIT HET WATER

*Reeds duizenden jaren vóór onze
tijdrekening genoot de mensheid van wijn.
Dat liet zijn sporen na in zowel heidense
als religieuze tradities.*

Volgens een goed gedocumenteerd verhaal in het weekblad *Time* (10 april 1995) geloven 69 procent van de Amerikanen in door God veroorzaakte wonderen. Vele daarvan — bijna altijd medische gebeurtenissen, zoals een vrome man die een elektrische schok van 575 volt en 600 ampères ongedeerd doorstaat — werden toegewijd onderzocht en beschreven. Van haar kant is de katholieke kerk erg voorzichtig met het interpreteren van bovennatuurlijke en onverklaarbare feiten of „tekens”.

In Vaticaanstad waakt monsignore *Michele Di Ruberto* met de nodige terughoudendheid over zin en onzin van hem gesignaleerde „goddelijke erupties in menselijke zaken”. Wenende madonna-beeldjes maken weinig kans. Wonderbare tussenkomsten door kandidaten voor een heiligverklaring krijgen meer aandacht. Er lopen in dat verband trouwens een paar honderd procedures, waarin bij voorbeeld ook de naam van pater *Damiiaan* maar nog niet die van koning *Boudewijn* valt.

Zonder mirakels — het bewijs dat de heilige zich vanuit de hemel met hulpvragende mensen inlaat — zal niemand tot de eer der altaren verheven worden. Zestig artsen geven Rome advies over het al dan niet onverklaarbare karakter van ongewone genezingen. Vooral rond het bedevaartsoord *Lourdes* is een internationaal medisch comité actief, momenteel onder de leiding van dokter *Roger Pilon*. De afgelopen zes jaar heeft hij geen enkel van de tientallen door Rome ingediende dossiers „erkend”. Voor hem valt de grens tussen zuiver lichamelijke en psychische processen (zoals autosuggestie) in het leven van patiënten moeilijk te trekken.

Nochtans behoort de buitenissige „verwondering” (in het Latijn: *mirus*) tot de oudste kern van de joodse en kristelijke overlevering. Zowel de oudtestamentische bijbel van Israël als de vier evangeliën hebben het er voortdurend over. Aan *Jesus van Nazaret* werden door *Matteüs*, *Lucas*, *Marcus* en *Johannes* welgeteld 38 mirakels toegeschreven. De Vlaamse arts *Ernest Maes*, lang geleden afgestudeerd aan de Katholieke Universiteit Leuven en van 1948 tot 1981 dermatoloog in Lier (hij wist alles van spataders), heeft zich daarin met een verbazende zorgvuldigheid verdiept. Vanuit een kennelijk nog

De vermenigvuldiging van de broden door Tintoretto.

altijd gelovig standpunt en niet zonder heimwee naar de naïeve religie van zijn jeugd, bouwde Maes levenslang aan een bibliotheek over „de wonderen”. Als tachtigjarige medicus-antropoloog publiceerde hij het tweede deel (429 pagina's) van een aan de bijbel gewijd drieluik. *De Wonderen van Jezus* werd in 1994 uitgegeven door de Stichting Mens en Cultuur in Gent. Het is een verbluffend werk.

Jezus verrichtte mirakels met spijs en drank (brood, wijn) en in verband met de visvangst. Ook bedaarde hij stormen, wandelde over het water, bracht hij drie keer een dode weer tot leven, genas hij zieken en dreef hij bij „bezetenen” de duivel uit. Dokter Maes schrijft in zijn inleiding: „Voor al die wonderen zal ik aantonen dat ze geen exclusiviteit van de evangeliën waren, maar dat ze integendeel behoorden tot het gemeengoed van de diverse culturen van tweeduizend jaar geleden en dat ze ook nog welig voortge-

tierd hebben tot in de middeleeuwen" (pag. 30).

De auteur komt zijn belofte na. Als achtergrond van de evangelische mirakelverhalen schetst hij zelfs een boeiend stuk beschavingsgeschiedenis van de antieke joodse, Griekse, Romeinse, vroeg-kristelijke en islamitische wereld. Af en toe reikt zijn blik zelfs tot aan Perzië, India en China. De in al die culturen rondzwervende verhalen en mytische motieven rond bovennatuurlijke ervaringen lijken verrassend sterk op elkaar. Maes beschouwt die niet als historiografische maar als *historiosofische* literatuur. Hij bekijkt ze met de ogen van de antropoloog die in de geschiedenis op zoek gaat naar culturele denkpatronen, kollektieve geheugens en archetypes die altijd en overal opduiken.

De door Rome bevolen verwoesting in het jaar 70 van Jeruzalem en zijn tempel werd toen als het ook door Jezus aangekondigde „einde der tijden" beschouwd. Nadat echter duidelijk werd dat het aardse leven gewoon doorging, ontstonden eindelijk de geschriften die evangeliën genoemd worden, „blijde boodschappen" als neerslag van jarenlange mondelinge overlevering. Uit een totaal van ongeveer vijftig teksten (die elkaar vaak tegenspreken en tot allerlei „ketterijen" leidden) werden er geleidelijk vier als de meest betrouwbare beschouwd. Tegen het einde van de vijfde eeuw riep het *Decretum Gelasianum* de evangeliën „volgens" — niet „van" — Marcus, Matteüs, Lucas en Johannes uit tot vier door de kerkleiding erkende (*canonieke*) boeken. De tientallen andere versies werden *apokrief* genoemd (= weggestopt, te verbergen).

Dat had zo zijn gevolgen. Maes schrijft: „In het evangelie volgens Marcus, het oudste van de vier, beslaan de wonderen 31 procent van de verzen. Bovendien hebben deze wonderverhalen, met hun overvloed aan details en met hun onthutsend effect op de verbeelding van lezers en van vaak eenvoudige toehoorders, een enorme rol gespeeld in de verspreiding van het kristelijk geloof tot in de middeleeuwen." De pauselijke bijbelcommissie bevestigt overigens nog altijd de biografische, feitelijke waarheid van Jezus' mirakuleuze handelingen. Als onwrikbaar woord van God in de gedaante van zijn Zoon kunnen de evangeliën daarover immers geen onwaarheid vertellen. Ze staan boven elke discussie.

Alhoewel hij in de Jezus-figuur een „ontroerend etisch patrimonium" terugvindt, wil dokter Maes dus de herkomst, betekenis en bedoeling van de mirakelverhalen nagaan. Hij begint met het eerste: de verandering van water in wijn op de bruiloft van Kana. Die plaats is nu het dorpje *Kefar-Kana*, op zes kilometer van Nazaret. Er staat een Grieks-ortodox basiliekje dat ten gerieve van toeristen enkele stenen kunnen exposeert en een

(konkurrerende) Franciscaanse kerk: „gebouwd juist op de plaats waar de feestzaal van de bruiloft gelegen was", beweren de paters. In de crypte onder het altaar staat een zeer oude pot op de ereplaats.

Het trouwfeestverhaal komt alleen bij Johannes (2, 1-11) voor. Het vertelt over de aanwezigheid van Jezus, zijn moeder en leerlingen. Op een bepaald ogenblik zegt *Maria* aan haar zoon dat de wijn op is. „Nu stonden daar volgens het reinigingsgebruik der joden zes stenen kruiken, elk met een inhoud van twee of drie metretren." Jezus beveelt de bedienden die „tot bovenaan toe" met water te vullen, en de drank te laten proeven aan de tafelmanier (*architriklinos*) die niet begrijpt waarom men zo laat met de beste wijn voor de dag komt. Johannes: „Zo maakte Jezus te Kana in Galilea een begin met de tekenen en openbaarde zijn heerlijkheid. En zijn leerlingen geloofden hem."

Als een goede speurder noteert Ernest Maes dat zes volle kruiken van twee of drie metretren in totaal dus 480 à 720 liter wijn bevatten, wat veel is, vooral tegen het einde van een maaltijd. Dat detail is echter niet onbelangrijk in de periode van ± 100 na Kristus, toen de evangelist Johannes het opschreef. In die tijd bestond binnen het hellenistische rijk immers een eeuwenoude en uitgebreide kultus ter ere van de zeer populaire god *Dionysus* alias *Bacchus*. Vijf keer per jaar werden in zijn naam dagenlange feesten gehouden, waaraan ook vrouwen uitbundig mochten deelnemen: de plechtigheid van de nieuwe wijnzakken (dierhuiden), van het overgieten in kruiken, van het Dionysustoneelfestival, van de feestvrouwen (*Maenaden*) en tenslotte van de *Epiphania* („Openbaring"), een orgie in de nacht van vijf op zes januari.

Ondanks de weezin van vrome joden tegen dat heidense en liederlijke gedoe (zie 2 Makk. 6,4-9), schoot de cultus stevig wortel in het land van Jezus. Voor het ontluikende en in Johannes' tijd zich al uitbreidende kristendom betekende de Dionysus-mytologie een hinderlijk bijgeloof. Terwijl de Griekse halfgod, zoon van Zeus, op het strand van Naxos met Ariadne sliep, ontspong uit een nabije rots een bron nectar. Dat thema van de wonderbare Dionysische wijnfontein wordt later voortdurend herhaald, onder anderen door de Latijnse schrijvers *Horatius* (65-8 v. Kr.) *Ovidius* (°43 v. Kr.) en *Plinius* (°24 n. Kr.): „*Mucianus*, die driemaal konsul was, verzekert het volgende. Het water dat uit een fontein komt in de tempel van Dionysus op het eiland Andros krijgt altijd de smaak van wijn op de vijfde januari. Daarom noemt men die dag *Theodosia* (godsgeschenk)."

Mucianus, een vriend van Plinius, was stadhouder in Syrië van 67 tot 69. Een kleine eeuw later meldt de Griekse filo-

soof *Athenaeus*: „*Theopompus van Chios* vertelt dat de wijn is uitgevonden in Olympia, op de oever van de *Alpheus*-stroom, en dat daar een plaats is op een mijl afstand van Elis waar — op het festival van *Dionysus* — de inwoners drie lege kruiken opsluiten achter zegels, in de aanwezigheid van bezoekers. Later openen ze die kruiken en vinden ze die vol wijn." (Elis ligt in het noordwesten van het Griekse schiereiland *Peloponnesos*.)

// Laten we de heidenen met hun eigen wapens verslaan," moeten de leiders van het jonge kristendom gedacht hebben. De kruiken van Elis worden gevuld in het holst van de nacht, geheimzinnig en achter zegellak? Jezus doet het op klaarlichte dag, onder het oog van velen. Hij gebruikt niet drie maar zes kruiken en dan nog dubbel zo groot als die van Elis (de standaardmaat was één metreet, de omvang en het gewicht dat door twee mannen gedragen kon worden) en laat ze — heel nauwkeurig — tot aan de rand vullen.

De jonge kerk was ook verstandig genoeg om het ontstuijige *Epiphania*-feest van 6 januari op dezelfde kalenderdatum te vervangen door een kristelijk tegenwicht: de *Theophania*, de openbaring door God van Jezus' menswording, herkend door de drie wijzen uit het Oosten, voorbereid door Johannes de Doper in het Jordaanwater en voor het eerst openbaar getoond op de bruiloft van Kana. Die drie elementen behoren nog altijd tot de volksliturgische inhoud van het driekoningenfeest op de zesde dag van het nieuwe jaar. De oude naam „epifanie" keerde trouwens spoedig terug in het kristelijke spraakgebruik zodra het heidense heidendom doodbloedde en na het jaar 400 geen gevaar meer vormde.

Rond die tijd gingen de kerkvaders een stap verder: zij begonnen zelf het bestaan van talloze eigentijdse wijnwonderen te verkondigen. Her en der bleek op 6 januari het edele vocht op te spuiten in de kristelijke kerkgebouwen.

De heiligverklaarde bisschop van Salamis (Cyprus), auteur van het bekende boek *Panarion*, schreef toen: „Als getuigenis tegenover de ongelovigen herhaalt zich reeds sinds lang een *theosèmeion* (godsteken): de verandering van water in wijn op vele plaatsen, zowel in bronnen als in waterlopen. Zo bestaat in *Cybyra* in *Carië* een bron waarvan het water wijn wordt, juist op hetzelfde uur waarop de bedienden water schepten en de *Zaligmaker* zegde: *breng het naar de tafelmanier*."

Wijzelf hebben gedronken van deze bron en een gelijkaardig bericht gekregen van broeders die van die in *Gerasa* gedronken hebben. Ook bevestigen vele anderen hetzelfde over de *Nijl*." ■

Frans Verleyen

(wordt voortgezet)

BROOD MET SINT-PIETERSVIS

Miljoenen leven in het teken van de evangeliën over de stichter van de kristelijke godsdiensten. Medicus Ernest Maes raakte verslingerd op het hoe en waarom van door de Heiland verrichte mirakels.

Van de achtendertig Jezus-wonderen is er slechts één dat door alle vier evangelisten verteld wordt, ook door *Johannes*: de vermenigvuldiging van de broden. Hun verhaal komt in grote lijnen op dezelfde gebeurtenis neer, al zijn er wel verschillen. Zo is er bij de ene sprake van vierduizend gevoede aanwezigen en zeven korven na de maaltijd overgebleven resten, bij de andere vijfduizend eters en twaalf korven.

Het brood-thema was voor de vier auteurs blijkbaar zo belangrijk, dat geen van hen het kon verwaarlozen. Het moest vooral dienen om de band tussen de Jezusfiguur en de oude joodse bijbel — op grond waarvan hij tot *Messias* uitgeroepen kon worden — aan te tonen. In het tweede boek *Koningen* is er immers sprake van een door de profeet *Elisa* (negende eeuw vóór Kristus) verricht voedselwonder. Die tekst wordt trouwens bijna letterlijk overgenomen door *Marcus*.

In de oudtestamentische versie komt een man uit Baäl-Sjalisa twintig gerstebroden en wat vers graan brengen. „Terwijl de leden van de profetenstam bij hem waren, zei Elisa tot zijn dienaar: geef dit te eten aan de mannen. Zijn dienaar antwoordde: hoe zou ik het kunnen opdienen aan honderd man? Maar hij herhaalde: geef het de mannen te eten, want zo spreekt *Jahwe*: zij zullen eten en overhouden. Nu zette hij het de mannen voor. Ze aten en hielden nog over, volgens het woord van *Jahwe*.” (2 Kon.4,32-44)

Jezus maakte het zich, tot genoegen van zijn volgelingen, heel wat moeilijker dan zijn illustere voorganger. Die had tenslotte één brood per vijf aanwezigen. De man van Nazaret beschikte over slechts vijf broden en twee vissen om vijfduizend toeschouwers te voeden, verdeeld in groepen van honderd en van vijftig. „Hij sloeg de ogen ten hemel, sprak de zegen uit, brak de broden en gaf ze aan zijn leerlingen om ze de mensen voor te zetten. Ook de twee vissen verdeelde hij onder allen. Allen aten tot ze verzadigd waren. Men haalde aan brokken en wat er aan vis over was, twaalf

De vermenigvuldiging van de broden door Tintoretto.

korven op.” (Mc.6,37-44)

Het uit weinig spijs of drank een grote hoeveelheid te voorschijn halen, is een magische bekwaamheid die in de joodse (en ook oudgriekse) traditie hoog aangeschreven staat. Dezelfde Elisa laat uit een

vatje olie een hele reeks kruiken tappen, waarmee een arme weduwe en haar zonen hun schuldeisers kunnen betalen (2 Kon.4,1-7). *Mozes* laat gedurende veertig jaar elke ochtend zoet manna uit de hemel neerdalen (de bijbel vertelt dat op vijf plaatsen) en vraagt *Jahwe* soms om een uitbreiding van het eentonige menu: „Op bevel van *Jahwe* stak een wind op

uit de richting van de zee. Die wind voerde de kwartels mee en liet ze neervallen boven het kamp. Aan alle kanten lagen ze, een dagreis ver en ongeveer twee el hoog." (Num.11,31)

De myte van de onbeperkte voedselvoorraad komt in de meeste ons bekende godsdiensten voor. „Terwijl Boeddha (gestorven in 483 vóór Kristus) en zijn leerlingen aten, bleven de spijzen en dranken onverminderd. De gastheer dacht bij zichzelf: hoe wonderlijk is dit. Ik wenste dat ik al mijn verwanten en vrienden had uitgenodigd. Toen kwamen die onverwacht in grote aantallen op bezoek. Ofschoon de zaal in het huis te klein was, vond iedereen plaats. Zij zetten zich neer aan tafel, en er was genoeg voor allen.” Boeddha herhaalt dit wonder ook elders en dikwijls: „Hij nam een stuk van de koek en dan volgden de monniken. De koeken namen geen einde en ook de kruimels niet. Na de maaltijd verzamelde men de resten in twaalf korven en wierp ze in een nabijgeput. Tot op heden noemt men deze plaats de pannekoekenput.”

Dokter Ernest Maes (zie Knack nr. 16 van vorige week) die deze „zwerfmotieven” nauwkeurig bestudeert in zijn boek „De Wonderen van Jezus” (Uitg. Stichting Mens & Cultuur, Gent, 1994), heeft ook naar de islam gekeken. Eén stuk vlees en één kruik water volstaat daar voor veertig uitverkoren disgenoten, één gebraden geitje voor een heel leger dat Medina belegerd. Mohammed erkent overigens dat ook Jezus („Isja, zoon van Marjam”), in zijn ogen een door Allah opgenomen profeet, de gave had om wonderen te verrichten.

De koran vertelt in Sura 5,112-115 hoe de apostelen aan Jezus vragen dat hij een feestdis uit de hemel zou doen neerdalen, want ze hebben trek in een goed maal en willen hun meester trouwens op de proef stellen. Die wendt zich „tot Allah” en ziedaar, een met linnen bedekte tafel komt uit de lucht gevallen. Waarop Allah de Twaalf influistert: „Wie nu nog ongelovig blijft, zal ik bestraffen met een straf waarmee ik geen ander der wereldwezens zal straffen.”

Tot niet zolang geleden maakte de roomse kerk zelf graag gebruik van eigentijdse voedselwonderen, vooral om de beeldvorming rond haar heiligen te stimuleren. Niet minder dan het geval is met traditionele wijn- en biermirakels (onder andere door de heilige Arnoldus, patroon van de brouwers), zit de hele Europese volksdevotie er vol van.

Franciscus van Assisi vermenigvuldigde brood voor de hongerige passagiers op een schip onderweg naar Syrië. De Ierse abdis van het klooster in Kildare deed hetzelfde met de melk van haar koeien. Het heilig pastoorje van Ars (1787-1859) werd in 1935 heiligverklaard op grond van, onder meer, een mirakuleuze

toename van de graanvoorraad op de zolder van zijn weeshuis dat zonder eten zat. Een jaar eerder was de Turijnse priesterfiguur Don Bosco (1815-1888), stichter van de Salesianen, zaligverklaard. Ook hij leidde een armoedig tehuis voor probleemkinderen en verrichtte in 1861 een klassiek broodwonder: de mand raakte maar niet leeg.

In het naoorlogse Spanje vertelde volkswrouw Leandra Vasquez, onder grote belangstelling van de pers, dat ze mirakuleus was geholpen door de drie eeuwen eerder gestorven zalige broeder Juan Macias, een regionaal vereerde missionaris die tijdens zijn vroom leven onder andere verschijningen van de heilige Maagd had meegemaakt. Op 25 januari 1945 moest Leandra voor 50 gasten een paëlla bereiden in het parochiehuys van Olivenza. Er was iets misgelopen met de levering van de nodige rijst. Onder aanroeping van broeder Macias liepen uit één kleine pan echter alle borden vol. In 1965 werd hij door paus Paulus VI heilig verklaard en, zo konstateert dr. Maes, publiceerde de *Osservatore Romano* een foto van de paus samen met de vrouw die voor het rijstmirakel had getuigd.

Nog poëtischer dan religieuze verhalen over goden of heiligen die voor flink veel eten zorgen, zijn de mirakels met vissen en vissers. Zij hebben er trouwens mee voor gezorgd dat de *ichthus* (net zoals het lam, de wijnrank of de herder) tot de beeldtaal in de vroegste kristelijke kunst van de derde eeuw ging behoren — bijvoorbeeld op door kristenen gedragen zegelringen. Het wonder van de overvloedige visvangst wordt voor het eerst verteld door Lucas (5,1-11): Petrus en zijn collega's zijn de hele nacht uitgevaren, maar hun netten bleven leeg. Jezus beveelt hem opnieuw te proberen en Sintepieter oogst terstond twee overvolle boten. „Ontzetting maakte zich van hem meester.” Maar Jezus stelt hem gerust: „Wees niet bevreesd, voortaan zult gij mensen vangen.”

Later herneemt ook Johannes het verhaal (21,4-11) en nog wel met het nauwkeurige detail dat de vangst uit 153 grote vissen bestond. Volgens Ernest Maes verwijst hij daarmee wellicht naar de Griekse wijsgeer Pythagoras (6de eeuw vóór onze tijdrekening) van wie bekend was dat hij in de havenstad Crotona het juiste aantal vissen in een vol net had kunnen raden. Het was Plutarchus, een generatiegenoot van Johannes, die deze krachttoer in zijn geschiedschrijving vermeldde.

Evangelist Matteüs is dan weer de enige die de anekdote van de vis met het geldstuk in zijn muil aanhaalt. In Kafarnaüm komen de ontvangers van de tempelbelasting op Jezus af. Ze vragen of de Meester zijn bijdrage (de „heilige halve sjekel-gift” waartoe elke volwassen mannelijke jood waar ook ter wereld verplicht is) betaalt. Jezus geeft even de indruk dat hij redenen heeft om dat niet te doen, maar wil verder geen aanstoot ge-

ven. Aan Petrus zegt hij: „Ga naar het meer, werp uw haak uit en grijp de eerste vis die bovenkomt. Maak zijn bek open en gij zult een stater vinden; betaal daarmee voor mij en voor u.” (Mt.17,27)

Zo werd de naam van de mediterrane *poisson saint-pierre*, die in geen bouillabaisse mag ontbreken, geboren. Achter de kieuwen heeft het dier een betekenisvolle zwarte vlek. Maar wat Matteüs schreef, was niet origineel. Vooral in zijn tijd was dit soort vismirakel een „zwerfmotief” in meer dan één legende, zoals „de ring van Polycrates”, een Griekse vorst in de jaren vijfhonderd vóór Kristus. Diens kostbare ring sukkelde overboord, werd opgeslokt door een uitzonderlijk grote vis die, nadien gevangen, aan de koning werd geschonken. In de keuken kwam het glimmende kleinoed weer te voorschijn.

De verbazing over dit geheimzinnige toeval drong door tot in Rome. Plinius, tijdgenoot van Matteüs, vertelt de story in zijn „Naturalis Historia”. Matteüs neemt haar over om een voor Jezus delikate religieus-fiskale kwestie te beslechten: de messias betaalt, maar onrechtstreeks, via een door Petrus „gegrepen” vis. Een andere verwante myte gaat over koning Salomons toverring waarin Gods naam gegraveerd staat en waaraan Salomon zijn kunde dankt om moeiteloos door de lucht te zweven om zo over alle levende wezens te regeren. Ook de koning raakt het juweel kwijt (aan de duivel) maar vindt het na vele omzwervingen (en een *Odysseus*-achtig liefdesverhaal) terug in de buik van een vis. Hij schuift hem opnieuw aan zijn vinger, waarna hij samen met zijn beminde Naamah naar Jeruzalem terugvliegt.

De studie van dr. Maes („de lange tocht die achter mij ligt...”) over de literaire, politieke, oudtestamentische of „buitenbijbelse” herkomst van de Jezuswonderen — waaraan zich nadien een eeuwen durend volksgeloof sterk ging hechten — biedt meer dan vierhonderd bladzijden meeslepende lektuur. Ook voor mysterieuze ingrepen zoals het bedaren van de storm, de opwekking van doden en allerlei genezingen, vindt hij telkens opnieuw een multiculturele „historiosofische” verklaring. Vooral Jezus' wandeling over het water, tot verbijstering en zelfs angst van zijn apostelen, heeft een flagrante voorgeschiedenis van vijfhonderd jaar eerder: „Eens wilde een leerling's avonds een bezoek brengen aan Boeddha die in Jetavana vertoefde, aan de overkant van de Aciravatrivier. De leerling begon vol vertrouwen in de Meester over het water te lopen alsof het vaste grond was...”

Hij bereikte zijn bestemming, evengoed als zijn Keltische collega's tienduizend kilometer westwaarts: de Bretonse Tudgommon, de geheimzinnige wezens die in nevelslierten over de golven wandelden.

Frans Verleyen

De Achterkant 147

Jezus

Messias of psychopaat?

HET GROTE CHRISTUS-DEBAT

Ernest Maes
bijbelspecialist

"VOOR MIJ IS HET DUIDELIJK DAT JEZUS WEGENS EEN GEBREK AAN ERKENNING IS GEËVOLUEERD VAN EEN VERSTANDIGE, ZACHTAARDIGE MAN, TOT EEN VERBITTERDE EN AGRESSIEVE PSYCHOTICUS, DIE IN DE WAAN VERKEERDE DAT HIJ DE MESSIAS WAS."

Rik Torfs
professor Kerkelijk Recht

"JEZUS VERTELDE ZEKER GEEN ROZIGE VERHAALTJES OVER HET GEZIN. HIJ GING BIJZONDER RADICAAL TE WERK, EN DAT MOEST WEL MET EEN ZEKERE OVERTUIGING GEBEUREN. IS DAT ZELFOVERSCHATTING? VOLGENS MIJ NIET."

"Jezus was geen mensgeworden zoon van God, hij was hooguit een psychotische idealist." Tot deze toch wel bijzonder opvallende conclusie komt medicus en bijbelspecialist Ernest Maes in zijn boek *Een Andere Jezus. Het Jezusdossier In Het Licht Van De Psychopathologie*. Hij stelt dat de charismatische weldoener tegen wil en dank in de rol van Messias werd geduwd en uiteindelijk aan groothedswaanzin begon te lijden. Professor Rik Torfs, die Kerkelijk Recht doceert aan de KU Leuven, is het daar niet mee eens. We brachten beide heren samen voor een discussie over de geestelijke vermogens van de man die al dan niet terecht Christus wordt genoemd.

©INTERVIEW: WIM SWINNEN ©FOTO'S: JEAN VAN CLEEMPUT ©

HET GROTE CHRISTUS-DEBAT *Ernest Maes: "Toen Jezus opzienbarende genezingen begon te verrichten, vroegen de mensen zich af of hij de Messias was die door de profeten was aangekondigd. In mijn psychopathologische analyse is Jezus dat op den duur zelf gaan geloven."*

I. HEEFT JEZUS ECHT GELEEFD?

MAES: "Hij was een charismatische figuur met een geneeskundige vorming"

TORFS: "Je kan hem zien als een joodse rabbi"

ERNEST MAES: "Als hij niet zou hebben geleefd, zie ik geen verklaring voor het feit dat men in verschillende bronnen en op verschillende plaatsen tegelijk begint met Jezus te vermelden, zij het met onderlinge tegenstrijdigheden."

RIK TORFS: "Onder de exegeten of bijbel-deskundigen bestaat vandaag een ruime consensus dat hij inderdaad heeft bestaan. Er is al heel wat kritisch onderzoek naar gedaan, zodat je niet kan zeggen dat men de vraag uit de weg is gegaan. Er zijn er geen die zijn bestaan in twijfel trekken."

MAES: "In mijn ogen was Jezus aanvankelijk een bijzonder charismatische figuur, die ongetwijfeld een geneeskundige vorming had gekregen. Hij was overigens ook een goed psycholoog, die in zijn contact met de mensen een onderscheid kon maken tussen wie écht ziek was en iemand die een psychosomatische kwaal had. In die tijd had elke ziekte haar eigen duivel en moest de genezer die uitdrijven. Zoiets moest plechtig en met veel brutaliteit gebeuren, teneinde de duivel angst aan te jagen en hem uit het lichaam van de zieke te doen verdwijnen. Toen de schoonmoeder van Petrus ziek was, bijvoorbeeld, gaf Jezus het strenge bevel aan de koorts - lees: de 'duivel' - om de patiënt te verlaten."

TORFS: "Ik beschouw Jezus niet in de eerste plaats als een genezer of als een exorcist. Los van te zware theologische bespiegelingen, denk ik dat hij iemand was die de mensen op een of andere manier bij de essentie van het leven probeerde te brengen. Het ging hem dus om wat echt in het leven belangrijk is. Of zo u wil: om het levende mysterie van het bestaan. Er waren verschillende facetten van hem die daarbij een rol speelden. Je kan hem zien als een joodse rabbi en als iemand die 'wonderen' verrichtte of helend optrad voor de mens. Ik zie hem ook als iemand die mensen via het woord probeerde te raken en iets wilde duidelijk

maken via de handelingen die hij stelde, bijvoorbeeld door de manier waarop hij zich tegenover uitgestoten en gedroeg. Hij was meer dan gewoon godgelovig, buitengewoon menslievend en tegelijk subversief. En hij was een vrij man."

2. IS HET EVANGELIE HISTORISCH BETROUWBAAR?

MAES: "Sommige verhalen zijn louter verzinsels over een mythische Messias, op wie men in Israël zat te wachten"

TORFS: "Het is alsof je vandaag verslag zou uitbrengen over de val van koning Albert I in Marche-les-Dames"

MAES: "De meeste bijbel-deskundigen geven vandaag toe dat de twee geboorteverhalen in de evangeliën volgens Mattheüs en Lucas niet geschreven zijn door de auteurs zelf, maar dat ze er pas aan het einde van de tweede eeuw aan werden toegevoegd. Men wilde aantonen dat Jezus, volgens de verwachtingen van de joden, een afstammeling was van koning David en dat hij werd geboren in Bethlehém, de stad van David, waar volgens de heilsgeschiedenis de verlosser van Israël het levenslicht zou zien. In het evangelie volgens Mattheüs woonden Jozef en Maria in Bethlehém, maar in het evangelie volgens Lucas woonden ze in Nazareth en vermits Caesar Augustus had bevolen dat alle mannen zich voor belastingdoeleinden in de woonplaats van een vroege voorvader moesten laten registreren en Jozef een van Davids nakomelingen was, ging hij met Maria naar Bethlehém, waar Jezus ter wereld kwam. Dat zijn twee totaal tegenstrijdige verhalen en een soortgelijk antagonisme zie je in de twee zogezegde stambomen, waarmee men probeerde te bewijzen dat Jezus een afstammeling was van David. Mijn conclusie is dat deze verhalen louter verzinsels zijn over een mythische Messias, op wie

men in Israël zat te wachten. Toen Jezus opzienbarende genezingen begon te verrichten, vroegen de mensen zich af of hij de Messias was die door de profeten als volgt was aangekondigd: 'Hij zal komen om ons te verlossen, hij zal blinden doen zien, doven doen horen, hij zal de lammen doen opstaan'. In mijn psychopathologische analyse is Jezus dat op den duur zelf gaan geloven."

TORFS: "Als je het evangelie op dezelfde manier leest als een betrouwbaar ooggetuigenverslag van een voetbalwedstrijd, kom je onvermijdelijk in de problemen. Feiten en teksten komen altijd uit de traditie, waarop de evangelist dan als redacteur of auteur reageert. De exegeten doen veel moeite om te zien waar die teksten exact vandaan komen en wat door de auteur zelf is geschreven, wat eventueel zijn persoonlijke aanmerkingen zijn of wat er later is aan toegevoegd. Bij vrijwel elk vers van de verschillende evangeliënteksten bestaan er gedetailleerde commentaren over wat nu authentiek zou zijn en wat niet. Vergeet niet dat de vier evangeliën zestig, zeventig jaar na de dood van Jezus zijn geschreven. Het is alsof je vandaag verslag zou uitbrengen over de val van koning Albert I in Marche-les-Dames. Je moet er ook rekening mee houden dat de generaties zich in die tijd sneller afwisselden dan nu, dus de kloof tussen de feiten en het relaas is vrij groot. Bovendien hebben de evangelisten hun teksten geschreven in een verschillende context en met verschillende bedoelingen. Het evangelie volgens Marcus is het oudste en is geschreven in een betrekkelijk volkse taal, bestemd voor

Ernest Maes

Leeftijd: 86

Woonplaats: Lier

Studies: doctor in de geneeskunde

Beroep: gepensioneerd huisarts en specialist in de dermatologie en flebologie (behandeling van onder meer spataderen)

Publicaties: *De Joodse Bijbel* (1988), *Panorama Van Het Nieuwe Testament* (1991), *De Wonderen Van Jezus* (1994), *Jezus, Exorcist Of Messias* (1998), *Een Andere Jezus* (2000)

mensen die al gelovig waren. Hierbij zit je dus met een link tussen geloof en feiten. Marcus wilde vooral ingaan tegen het exclusieve idee van de verheerlijkte Jezus, wat verklaart waarom hij de kruisdood een plaats gaf in zijn verhaal. Mattheüs kwam uit joodse kringen en zijn evangelie is uitgesproken joods, maar soms ook scherp anti-joods, wat niet zo ongewoon is als je uit dat milieu komt. Hij is een vrij koele, rationele evangelist, die vooral catechetisch wilde optreden. Lucas, die zijn evangelie redelijk laat schreef, zo rond het jaar 80, vertrok vanuit een heel ander oogpunt. Hij was een gewezen heiden, dus geen jood, en hij had veel met Paulus rondgetrokken. Soms werd beweerd dat hij een arts was, wat blijkbaar een goed begin is om in die sector carrière te maken (*lacht*). Hij stelde in elk geval Jeruzalem centraal in zijn geschriften. Het staat vast dat hij een intellectueel was en dat hij beïnvloed was door de hellenistische (*Oudgriekse; red.*) cultuur, waar zijn evangelie overigens ook sterk aansloeg. Johannes, ten slotte, schreef het vierde evangelie en dat kwam nog een stuk later tot stand. Hier krijgen we een heel andere kijk op Jezus: hij komt vooral naar voor als iemand met een openbaringsboodschap. Ook de andere evangelisten zijn theologen en geen historici. Voor Johannes geldt dat hij een sterk reflecterende theoloog is, die een bepaalde visie in de mond van Jezus legt. Je krijgt dus in de evangeliën vier verschillende visies en benaderingswijzen, met telkens een ander tijdskader, een andere soort auteur en een ander publiek. Als vier verschillende mensen een levensgeschiedenis beschrijven en interpreteren, waarbij nogal wat tijd tussen de geschriften zit en de doelgroep niet dezelfde is, krijg je uiteraard enigszins andere verhalen. Daar moet je rekening mee houden als je afvraagt hoe belangrijk bepaalde contradicties zijn en wat het belang is van concrete feiten en wat niet. Het risico bestaat dat men

rond die tegenstrijdigheden theorieën gaat opbouwen die soms bijna te mooi zijn om waar te zijn. Dat geldt ook voor al die prachtige 'dwarsverbindingen', waarvan het feit dat ze aannemelijk zijn niet wegneemt dat er geen enkel bewijs voor bestaat."

3. WAS JEZUS GEESTESZIEK?

MAES: "De rol die Jezus heeft gespeeld, moet je bekijken vanuit zijn groeiende grootheidswaanzin"

TORFS: "Ik vraag me af hoe u op basis van een dossier, dat een mengeling is van feiten en interpretatie, een sluitend psychiatrisch oordeel kan vellen"

MAES: "Door tientallen jaren niet alleen de synoptische, maar ook de apocriefe of niet-aanvaarde evangeliën te bestuderen, ben ik tot het inzicht gekomen dat men in het christendom de realiteit heeft willen omzeilen of verdoezelen. In het evangelie volgens Marcus lees je dat Jezus op een dag had gepredikt voor een groot publiek en dat zijn bloedverwanten hem kwamen halen, omdat er werd gezegd dat hij niet meer bij zijn verstand was. Wie dat psychopathologisch benadert, komt tot de conclusie dat Jezus dermate onder de invloed van zijn succes was dat hij zich als de uitverkorene begon te voelen. Hij leed aan *theomegalomanie*, waarbij de patiënt in de waan verkeert dat hij God is. Typisch voor een megalomaan is onder meer dat hij zijn familieleden, die in zijn ogen maar gewone stervelingen zijn, gaat misprijzen. De rol die Jezus heeft gespeeld, moet je dus bekijken vanuit zijn groeiende grootheidswaanzin. Het raadsel van de zogenaamde arme, eenvoudige timmermanszoon is daarmee gedeeltelijk opgelost. Ik ben ervan overtuigd dat Jezus heel wat apocriefe geschriften had gelezen, waardoor je een aantal van zijn bizarre gedragingen perfect kan verklaren. Bij de profeet Zacharia lezen we: 'Sion, verheugt u want uw Messias is op komst. Hij zal naar u komen, gezeten op een ezel'. Als Jezus zijn vermeende blijde intrede in Jeruzalem deed, reed hij de stad binnen op een ezel, wat perfect beantwoordde aan die profetie. Voor mij is het duidelijk dat Jezus wegens een gebrek aan erkenning is geëvolueerd van een verstandige, zachte man, die wondermooie parabellen

vertelde, tot een verbitterde en agressieve psychoticus, die in de waan verkeerde dat hij de Messias was en met zijn megalomane uitspraken iedereen tegen zich in het harnas joeg."

TORFS: "Ik zie een paar methodologische problemen in verband met uw analyse. Zoals gezegd had de geschiedschrijving ten tijde van Jezus niet de objectiviteit die vandaag onze norm is. Ze bestaat eigenlijk pas als wetenschap sinds de negentiende eeuw. Zelfs de grote Romeinse historici gingen tot op zekere hoogte narratief en zelfs interpretatief te werk. Dat geldt nog méér voor de evangeliëteksten, die tot stand zijn gekomen in specifieke omstandigheden en met welbepaalde bedoelingen, waarover we het daarnet al hebben gehad. Je kan het evangelie dus onmogelijk als een nauwgezet feitenrelaas beschouwen. Ik vraag me af hoe u op basis van een dossier, dat een mengeling is van feiten en interpretatie, een sluitend psychiatrisch oordeel kan vellen. Dat lijkt me enigszins simplistisch én methodologisch gezien bijzonder moeilijk. U kan een aantal impressies formuleren en zeggen: 'Men zou het zo kunnen zien'. Het is overigens duidelijk dat u vertrekt van teksten die sympathie willen wekken voor Jezus, en het was zeker niet de bedoeling van de auteurs om aan te tonen dat hij psychiatrisch in de knoei zat. In die zin wordt een tekst die veeleer is bedoeld om een positief beeld te schetsen dan om een waar gebeurd verhaal te vertellen, achteraf gebruikt om een psychiatrische diagnose te stellen. Daarnaast heb ik ook inhoudelijke bezwaren bij bepaalde verbanden die u legt. Veronderstel dat iemand die megalomaan is moeilijkheden heeft met zijn familieleden en hen begint te verwerpen, dan betekent dat niet dat iedereen die zijn familie verwerpt megalomaan is. Als je de persoon van Jezus Christus bekijkt, denk ik wel dat je kan stellen dat hij een enigszins ongewone figuur was. U hebt gelijk als u hem situeert in een joodse traditie en hem beschrijft als een man die veel had gelezen en bepaalde dingen deed waarvan je elders parallellen vindt. Hij heeft dus beslist niet op alle terreinen het warm water uitgevonden. Volgens mij is het veeleer de combinatie van zijn uitspraken en handelingen die hem uniek maakt. Het feit dat hij bepaalde dingen zei die mensen op het verkeerde been zetten of choquerden, is eigen aan alle grote figuren. Is grensverleggend werken pathologisch? Dat hangt af van welke definitie van pathologie je uiteindelijk gaat aanwenden. Is dat een definitie waarbij men binnen de krijtlijnen van wat maatschappelijk wordt aanvaard moet blijven om het etiket 'normaal' te verkrijgen? Op dat moment gaat elke vorm van innovatief gedrag ten onder in die redenering. Ik zie Jezus als iemand die brak met bepaalde tradities, die met publieke

Rik Torfs

Leeftijd: 44

Woonplaats: Heist-op-den-Berg

Studies: licentiaat Rechten, licentiaat Notariaat, doctor Kerkelijk Recht

Beroep: gewoon hoogleraar Kerkelijk Recht KU Leuven, gasthoogleraar aan de universiteit van Stellenbosch in Zuid-Afrika, hoofdredacteur van de *European Journal for Church and State Research*, voorzitter van de bijzondere faculteit Kerkelijk Recht

Publicaties: vijf boeken en diverse artikels over onder meer mensenrechten in de kerk, kerk-staat-verhoudingen, religie en samenleving

HET GROTE CHRISTUS-DEBAT *Rik Torfs: "Ik vrees dat u nogal selectief te werk gaat bij het citeren van bepaalde uitspraken, gewoon omdat ze in uw visie passen. U bent evenwel niet de enige: de paus doet dat soms ook."*

vrouwen ging praten, met de Samaritanen omging en die zei dat je desnoods je moeder en je vader moet verlaten als je hem wil volgen. Hij vertelde zeker geen rozige verhaaltjes over het gezin, zoals katholieke leiders het mischien zouden wensen, maar daar gaat het niet om. Hij ging bijzonder radicaal te werk, en dat moest wel met een zekere overtuiging gebeuren. Is dat zelfoverschatting? Volgens mij niet, maar daar kan over worden gediscussieerd."

4. WAT HEEFT JEZUS WERKELIJK GEZEGD?

MAES: "In mijn visie zijn heel wat van zijn uitspraken totaal logisch, maar men heeft ze willen camoufleren, in de zin van: 'Dat zal hij zo niet gezegd hebben'."

TORFS: "We beschikken over uitspraken die Jezus al dan niet letterlijk heeft gedaan, maar waar we vandaag eventueel iets mee kunnen doen. Dat is iets anders dan de zekerheid hebben dat het plaatje helemaal klopt."

MAES: "Tijdens een internationaal congres in de VS over de bijbelse uitspraken van Jezus, kwamen zestig exegeten tot de conclusie dat hij slechts achttien procent van die woorden werkelijk zou hebben gezegd. De rest hebben de evangelisten hem in de mond gelegd of is geretoucheerd door kopiisten. Ik geef een voorbeeld. Jezus sterft aan het kruis op Golgotha en volgens de ene evangelist zegt hij: 'Vader, in uw handen bevel ik mijn geest', volgens een andere: 'Mijn God, mijn God, waarom hebt u mij verlaten?', en volgens nog een andere: 'Alles is volbracht'. Daaruit besluit ik dat het Jezus-dossier allesbehalve een steenrots is. We krijgen veeleer het gevoel dat we ploeteren in drijfzand. Als arts probeer ik alles vanuit mijn vorming te benaderen, net zoals theologen dat doen vanuit hun opleiding. In mijn visie van een geleidelijke psychiatrische afglijding zijn heel wat van zijn uitspraken totaal logisch, maar men heeft ze willen camoufleren, in de zin van: 'Dat zal hij zo wel niet gezegd hebben'."

TORFS: "U hebt uiteraard het recht om uw medische analyse wereldkundig te maken, maar het lijkt me onmogelijk om als medicus louter op basis van de bijbelteksten een psychiatrische diagnose te stellen zonder de patiënt te hebben gezien, en toch staande te houden dat die diagnose de enige juiste is. Ik

ben van mening dat het een mogelijke interpretatie is die u als arts maakt, terwijl er wellicht psychiaters zijn die het helemaal niet met u eens zijn. Dus mag u volgens mij niet zeggen: 'Als medicus heb ik bewezen dat Jezus een psychiatrische patiënt was'."

"U kan wel zeggen dat u in de teksten aanwijzingen vindt die u vanuit uw achtergrond interpreteert, maar het zou te gemakkelijk zijn om te concluderen: 'Hier hebben wij te doen met een objectief vaststaand psychopathologisch geval'. Ik ben ervan overtuigd dat het beeld dat u van Jezus hebt gecreëerd, een combinatie is van twee dingen: u baseert zich vanzelfsprekend op de teksten die ons toegekomen zijn, en die zijn zoals gezegd niet zomaar historisch, maar daarnaast heeft uw visie volgens mij ook te maken met

de manier waarop u tijdens uw eigen leven met religie bent geconfronteerd. Het zou mij niet verwonderen dat u vroeger dikwijls vrij dwingende interpretaties hebt opgelegd gekregen. Allicht staken die niet altijd even goed in elkaar en als reactie bent u misschien een vrij strikte interpretatie in de andere zin gaan leveren. Een die ook verdedigbaar is, maar evenmin onaantastbaar als de interpretaties die u terecht afkeurt. Het is volgens mij niet mogelijk om op vragen over Jezus Christus en over het geloof achteraf een gemakkelijke oplossing te bedenken. We beschikken over uitspraken die Jezus al dan niet letterlijk heeft gedaan, maar waar we vandaag eventueel iets mee kunnen doen. Dat is iets anders dan de zekerheid hebben dat het plaatje helemaal klopt."

MAES: "Ik heb absoluut niet de bedoeling

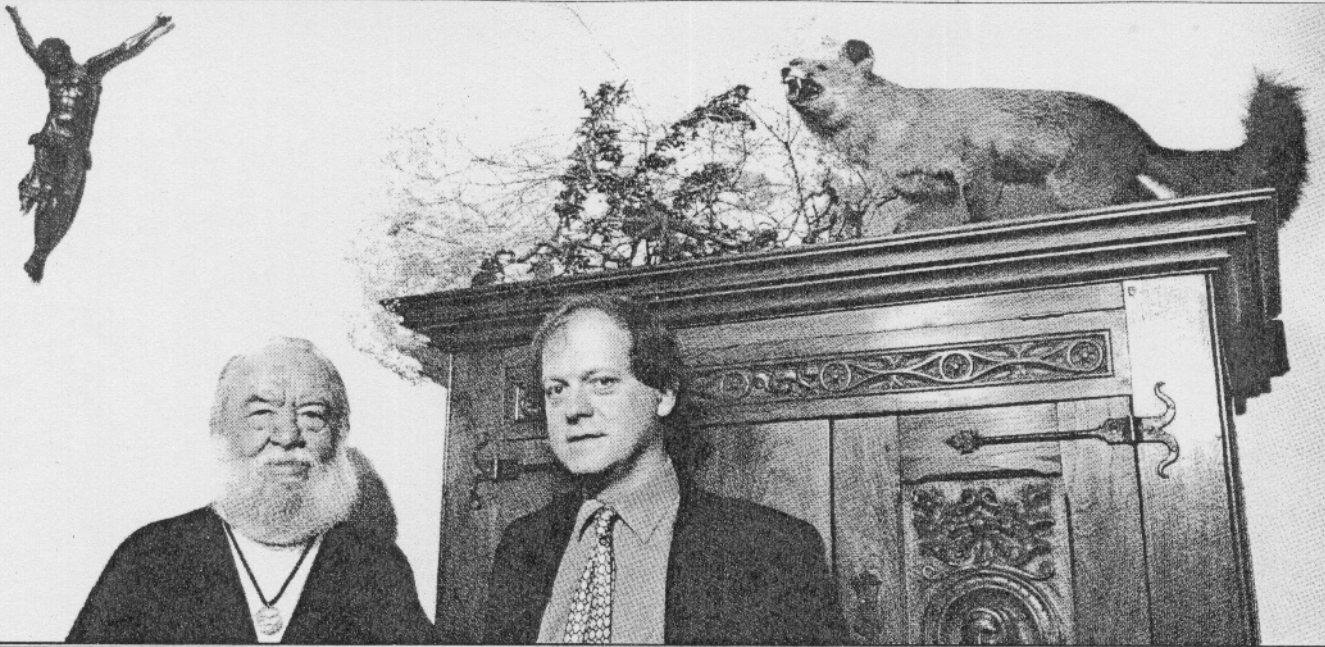
"JEZUS STIERF NIET AAN HET KRUIS"

...EN ANDERE AL DAN NIET HISTORISCHE BEVINDINGEN

Over de historische Jezus van Nazareth is bijzonder weinig bekend. De evangelisten ontleenden hun teksten grotendeels aan elkaar en hadden zeker geen biografische of historische bekommernis, maar een apologetisch doel: ze wilden hun geloof legitimeren door een goddelijke Jezus te creëren. In de weinige niet-christelijke bronnen wordt slechts summiert melding gemaakt van 'ene Jezus'. De Romeinse geschiedschrijver Tacitus noteerde rond 55 na Christus het volgende in verband met de vervolging van de christenen in Rome door keizer Nero: "De benaming [christenen] is ontleend aan Christus, die tijdens de regering van keizer Tiberius tot de

doodstraf was veroordeeld door landvoogd Pontius Pilatus." De joodse geschiedschrijver Flavius Josephus, die vier jaar na de kruisiging van Jezus werd geboren, vermeldde in 62: "[Hogepriester Ananus] riep de rechters van het Sanhedrin samen om te oordelen over Jakobus, de broeder van Jezus die Christus wordt genoemd, en enkele anderen. Hij veroordeelde deze beschuldigen tot de dood door steniging." In het *Testimonium Flavianum* wijdt dezelfde auteur een lovende alinea aan 'een wijze man, genaamd Jezus', maar daarvan is ondertussen aangetoond dat het een christelijke schrijvervalsing is. Ten slotte vertelt Flavius Josephus in zijn boek *Oorlog Der Joden* hoe in 62 het

loofhuttenfeest werd verstoord door een waanzinnige man die Jezus heette. Hij irriteerde de mensen mateloos met een klaagzang die hij dag en nacht bleef herhalen. Toen hij werd opgepakt en afgeranseld, riep hij bij elke slag die hij kreeg: "Wee u, wee u, Jeruzalem!" De Romeinse procurator Albinus ondervroeg hem, oordeelde dat hij krankzinnig was en liet hem vrij. In 70, tijdens de belegering van Jeruzalem, werd hij gedood door een steen die was weggeslingerd door een katapult. Ernest Maes ziet hierin aanwijzingen dat Jezus in 33 van de kruisdood zou zijn gered en dat hij nog tot zijn 70ste incognito zou hebben geleefd. Harde bewijzen voor deze merkwaardige hypothese ontbreken.

Ernest Maes (links) versus Rik Torfs: "Ik denk in elk geval dat ik een raam openzet dat altijd dichtgenageld is geweest."

zekerheid te bieden, maar de psychopathologische benadering biedt wel de mogelijkheid om al die vlakke evangelieteksten, die tegenstrijdig naast elkaar staan, in een derde dimensie te zien. Kijk maar naar de evolutie van Jezus: een aanvankelijk vriendelijke, kinderminnende man, die van zichzelf denkt dat hij geroepen is om Messias te zijn, maar geleidelijk de mensen begint af te stoten. 'Geen enkel leerboek over geestesziekten zou een méér typische beschrijving kunnen geven van een groeiende grootheidswaan dan wat over Jezus te lezen staat', zo schrijft de Amerikaanse psychiater William Hirsch, en ik ben het met hem eens. Jezus was een man met veel charisma, tot hij onder de invloed van de veronderstellingen van het volk is gaan afglijden in een psychose. Zijn toenemende weerzin tegen de Farizeeën, die hij op den duur 'addergebroed' noemde, de vervloeking wegens hun ongeloof van bepaalde 'smerige' steden, waarvan hij de ondergang voorspelde: dergelijk gedrag is symptomatisch voor een psychotische patiënt, die zich niet aanvaard voelt en buitengewoon driftig kan zijn."

TORFS: "Ik vrees dat u nogal selectief te werk gaat bij het citeren van dergelijke uitspraken, gewoon omdat ze in uw visie passen. U bent evenwel niet de enige: de paus doet dat soms ook (*lacht*)."

"Volgens mij zou je ook een lectuur van het evangelie kunnen doen, waarbij je Jezus niet ziet als iemand die per se zijn mening wil opdringen, maar als iemand die wat bang is voor het succes. Vanuit dat oogpunt zou je kunnen zeggen dat hij zich terugtrekt op het moment dat het volk te opdringerig wordt. Er zijn lectorsleutels mogelijk, waarbij je de din-

gen anders gaat zien. Het feit dat u in die teksten een duidelijke weg naar de pathologie ziet, is een mogelijke interpretatie, maar als u daar met uw collega-medici over spreekt, zullen ze zich niet vinden in uw visie, omdat de gegevens toch te flauw zijn."

MAES: "Het kan zijn dat ik mij heb vergist. Ik wil ook niet zeggen dat ik de waarheid breng, maar ik denk wel dat ik een raam openzet dat altijd dichtgenageld is geweest."

5. IS JEZUS DE ZOON VAN GOD?

TORFS: "Als men hiermee een biologisch kind bedoelt en God ergens in de wolken situeert, zitten we in een redelijk *speciale* sfeer"

MAES: "Jezus was in eerste instantie een jood, met een joodse visie, maar naar het voorbeeld van de Griekse mythologie is men hem steeds meer gaan vergoddelijken"

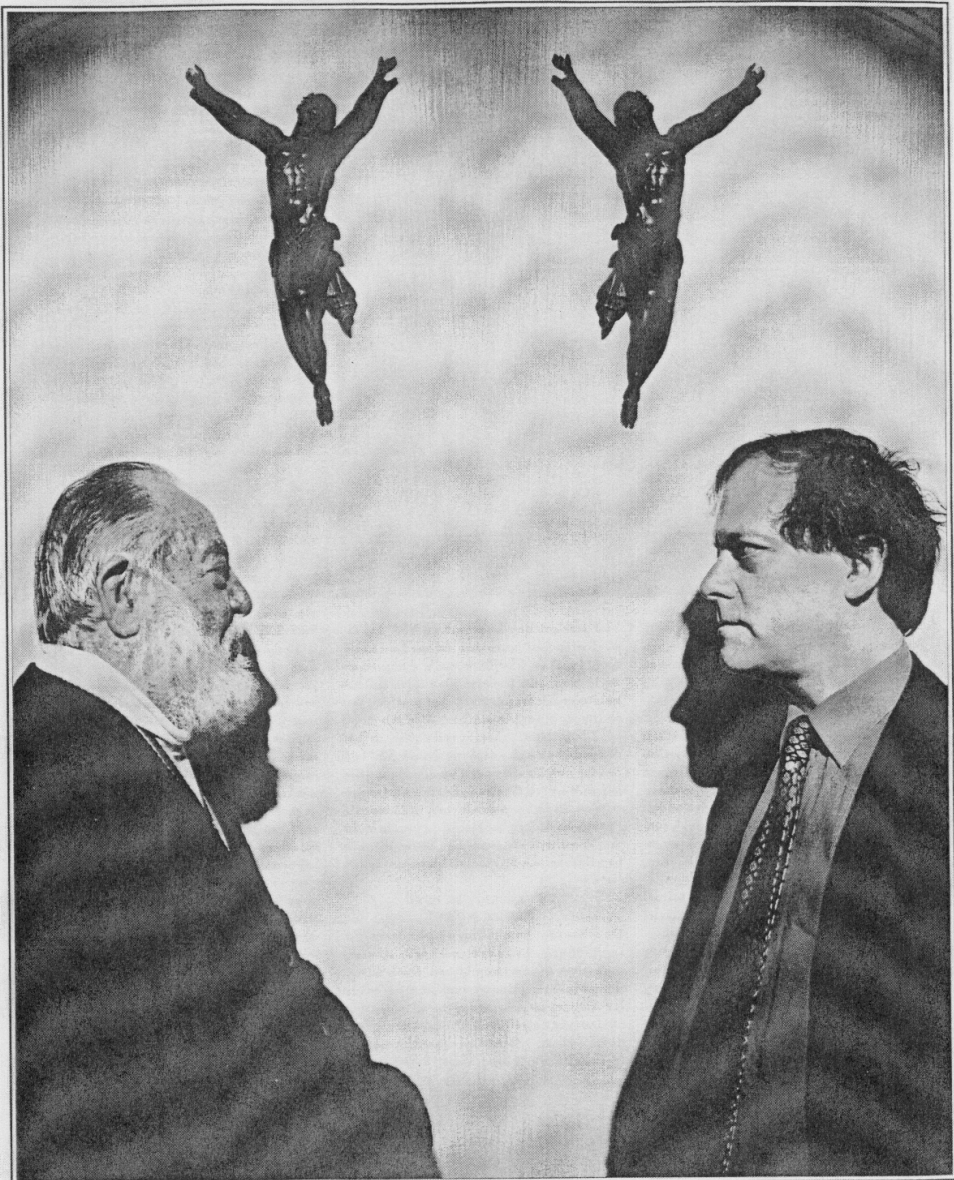
TORFS: "Men moet een onderscheid maken tussen enerzijds de historische realiteit en anderzijds de theologische modellen en de woorden die Jezus in de mond worden gelegd en waarover men verder gaat nadenken, tot men uiteindelijk bij het idee van de zoon van God uitkomt. Als men hiermee een biologisch kind bedoelt en God ergens in de wolken situeert, zitten we in een redelijk *speciale* sfeer. Wanneer men met *de zoon van God* bedoelt dat er in de geschiedenis niemand dichter is gekomen bij het levende mysterie dat God is dan Jezus Christus, is dat een heel andere

interpretatie. Het grote gevaar is dat men, zoals misschien te vaak in het verleden is gebeurd, zoveel op goddelijke aspecten wijst dat uiteindelijk de mens ondergesneeuwd geraakt en er ongeloofwaardige, speculatieve theorieën ontstaan."

MAES: "Ik vind dat de christelijke theologen in dit verband de invloed van het hellenisme hebben onderschat. Jezus was in eerste instantie een jood, met een joodse visie, maar naar het voorbeeld van de Griekse mythologie is men hem steeds meer gaan vergoddelijken. Het christendom heeft zich op die manier geïsoleerd van de joodse traditie en heeft de naar mijn gevoel belangrijke apocriefe bronnen totaal verwaarloosd."

TORFS: "Het klopt dat die hellenistische invloed er is geweest. Het probleem is volgens mij echter niet dat zowel de persoon van Jezus Christus als wat hij gedaan heeft via het hellenisme een enigszins andere dimensie heeft gekregen. Wat ik wel essentieel vind, is dat je - in welke cultuur je ook leeft - wordt geconfronteerd met een soort mysterieuze kracht in het leven. Als het zo is dat Jezus Christus inzake dat mysterie een tipje van de sluier heeft opgelicht, kan je beginnen te 'theologiseren'. Je vertrekt dus bij de ervaring van die persoon en bij wat hij zichtbaar heeft gemaakt, waarna er in allerlei culturele en theologische contexten telkens weer een andere actualisering aan kan worden gegeven. Ik vind het net de kracht van het christendom dat men op basis van het beperkte materiaal uit de evangelies vaak tot nieuwe ideeën komt, die op hun beste momenten de mens diep raken en die tegelijk maatschappijkritisch kunnen zijn, maar die soms ook het startpunt zijn geweest voor ontsparingen van het instituut Kerk." ■

Een Andere Jezus. Het Jezusdossier in Het Licht Van De Psychopathologie, Ernest Maes, Stichting Mens en Cultuur, Gent, 432 blz., 1.285 frank.

Teek. maart 58/Jezus. Messias of psychopaat?/

BETTY MELLAERTS PRAAT MET DOKTER ERNEST MAES

'We zullen de wereld nie
veranderen, we kunnen
alleen maar genieten'

FOTO'S FILIP CLAUS

De Bijsluiter

DE MORGEN - ZATERDAG 24 JUNI 2000 ★★

Ernest Maes is vijftientig, maar zijn dynamisme geeft je energie voor een half leven. Hij is een gereputeerd fleboloog, ontdekte in 1962 een zeldzaam syndroom en voerde tijdens zijn jarenlange praktijk tienduizend spataderoperaties uit, waarvoor hij de techniek verfijnde. In 1981 ging hij met pensioen. Zeven jaar later verscheen zijn eerste kritische analyse van de bijbel, gebaseerd op stevig wetenschappelijk onderzoek, in christelijke kringen een kleine bom.

Twee getuigen vertellen mij het verhaal van de vertegenwoordiger van een Vlaamse bisschop die langs de stand op de Boekenbeurs liep en de historische woorden sprak: 'Het is allemaal waar wat hij schrijft, maar moet iedereen dat weten?'

Ik wou in mijn boeken aan andere mensen die zoeken, meedelen wat ik in mijn eigen zoektocht naar de waarheid van het geloof als essentieel heb beschouwd. Ze hoeven het niet met me eens te zijn, maar ik sta achter mijn boeken. Ook al zetten ze me voor een vuurpeloton, dan nog trek ik niet terug wat ik heb geschreven. Al sinds onze oerouders staat de mens voor het mysterie van het leven en hoe ouder ik word, hoe meer ik met Jean Gabain moet zeggen: *je sais que je ne sais rien*. Ik ben nog elke dag verwonderd. Ik hoop dat ik erin geslaagd ben om mijn enorme respect voor het archetypisch religieuze in de mens, dat nooit zal verdwijnen, te verzoenen met mijn verzet tegen de mannen die, omdat ze een beetje purper rond hun buik hebben, mij commanderen wat ik moet geloven. Ik heb mijn eigen hersenen om te zoeken, om vergissingen te begaan: *pour peindre toutes les misères humaines, je n'ai qu'à consulter mon propre coeur*, dichtte de dichter. De boeken zijn een zelfmedicatie geweest, daarom ben ik zo blij met dit vijfde en laatste. Het is het sluitstuk, mijn testament.

"Vijftien jaar geleden begon ik in te zien dat Christus psychiatrisch gezien een ziektebeeld vertoonde. Maar eerst wilde ik exegetisch de bijbel bekijken: wat is er authentiek, wat is eraan toegevoegd? Vorig jaar is men tijdens een congres in Amerika tot de consensus gekomen dat van al de zogenaamde Jezuswoorden er maar vijftien procent door hem zijn uitgesproken. De rest is er bijgeschreven door de evangelisten en latere kopiïsten, die altijd maar wilden corrigeren en vergoelijken. Zo beschrijft Marcus in het oudste evangelie dat Jezus op het ogenblik dat hij uit de Jordaan komt na zijn doop, de hemel zag openscheuren en de Heilige Geest in de vorm van een duif naar buiten zag komen. Dat is typisch voor een hallucinatie. De patiënt is te goeder trouw en meent inderdaad iets te zien. Maar in het volgende evangelie, dat van Mattheus, staat niet meer dat Jezus het zag, maar dat het gebeurde, en bij Lucas ziet het hele volk het.

"Ik ben ervan overtuigd dat Jezus in het begin een prachtige figuur was met een enorm charisma en de gave van de psychologie. Hij moet ook belezen zijn geweest. Men zegt dat hij een eenvoudige timmermanszoon was, maar niemand weet waar hij tot zijn dertigste gezeten heeft. Dat is ook nog een begeesterende studie waard. Het joodse volk leefde onder de Romeinse bezetting, had al veel ellende meegemaakt en was ervan overtuigd dat er een Messias zou komen, een afgevaardigde van Jahweh om hen te verlossen. In de literatuur uit die tijd, in de psalmen staat altijd opnieuw dat die Messias wonderen zou verrichten, blinden doen zien, lammen doen lopen, de duivel verdrijven. Een psychotische patiënt kan ertoe komen om iets wat hij gelezen heeft tot zich te nemen alsof het van hem is. Voor zijn hallucinaties heeft Jezus veel geput uit de joodse mythologie en talmoed.

"Op het moment dat Jezus een succesdokter werd - en hij was in één, twee, drie een modedokter - begonnen de mensen te zeggen: zou hij de Messias niet zijn? Op de duur is hij het, onder de invloed van de bevolking die dat zo graag van hem wou, zelf gaan geloven. Tot aan de doop in de Jordaan had hij waanaarzelingen, maar die gebeurtenis heeft hem emotioneel zo aangegrepen dat zijn waanidee een hallucinatie werd. Daarna verloopt alles heel typisch. Mensen met een waan hebben vaak veel capaciteiten en kunnen hun omgeving overtuigen om erin te participeren, zo ook Jezus. De apostelen, Maria Magdalena en enkele andere vrouwen waren zodanig onder de indruk van hem dat ze erin meegingen, dat wordt een kleine sekte. Zo zijn overigens alle religies begonnen. Ook Mohammed verkeerde in de waan dat hij gedurende drieëntwintig jaar regelmatig bezoek kreeg van de engel Gabriël.

"Natuurlijk zijn niet alle christenen sekteleiden. Het is een grote gemeenschap en veel leden stellen zich, vaak uit zwakheid, geen vragen. Ze hebben niet de moed om persoonlijk te zoeken. Mensen zijn ook graag geborgen in de maatschappij. Er was een professor theologie met wie ik bevriend was en veel discussieerde. Ik zei: 'Wat mij zoveel pijn doet, is dat jullie zo afhankelijk zijn van wat anderen voor jullie bedenken.' Hij antwoordde: 'Wij zitten ook maar in ons raderwerk.' Hij was naar Mechelen geroepen omdat hij in een theologisch tijdschrift een artikel had geschreven waarvan twee zinnen het bisdom niet aanstonden, die moesten eruit. Ik zei: 'Je had met je vuist op de tafel moeten slaan als je vond dat die zinnen erin moesten staan.' 'Ja, Nest', antwoordde hij. 'Jij hebt goed praten, jij bent dokter en verdient je kost, maar als ik op de tafel klop en ontslagen word, wat moet ik dan op mijn zevenenveertigste nog beginnen?'

"Velen die me hebben tegengesproken in mijn onderzoek, waren angstig, voelden zich bedreigd door de waarheid, maar ik ben ermee doorgegaan. Ik ging al een hele tijd niet meer ter communie, maar toen mijn oudste zoon in 1952 zijn plechtige communie deed, werden wij ouders uitgenodigd om op het college naar de mis te gaan. Ik dacht: wat nu? Moet ik toch rechtstaan en meedoen? Ik zei: neen, verdomme, ik doe het niet, van nu af aan wil ik uitkomen voor wat ik meen, bereid om, als ik me vergis, dat naderhand ook toe te geven. Daar ben ik me openlijk beginnen losmaken, wat niet zo gemakkelijk is gegaan, want mijn hele familie was zeer katholiek. Ze houden nog altijd van mij, maar in feite heeft die beslissing een grote vereenzaming betekend. Toen mijn boeken gepubliceerd werden, kreeg ik wel veel brieven van mensen die ze lazen en blij waren met mijn observaties, maar zij konden de emotionele rupturen niet vervangen. Ik kon niet anders dan de boeken schrijven, want wat is een lot, een fatum? Ik geloof hoe langer hoe meer dat vrije wil iets zeer relatiefs is. Wat ik heb geschreven is ook niet het definitieve woord, we moeten alles relativeren. Als we per duizend jaar één meter nemen, dan is het christendom zo lang als de laatste twee meter. Wat heeft dat te betekenen in het enorme vraagteken van het ontstaan van het heelal? Dat is er gekomen met de hulp van een enorme energie, en wij mensen spelen daar een kleine rol in. Op het moment dat mijn geest mijn lichaam verlaat, zal die geen eigen leven gaan leiden, maar opgenomen worden in die grote kringloop. En als ik al terugkom, is het om te kijken of ze nu al wat opschieten met hun verdere onderzoek.

"Mijn vader was schepen in Herenthout en diamanthandelaar, hij had er een slijperij. Mijn moeder hield bij ons thuis de post, zoals haar moeder en grootmoeder voor haar. Voor iedereen die dat wenste, was ze de biechtmoeder. In de voorste plaats van ons huis was het loket. Postbodes en andere mensen liepen af en aan. De meesten konden hun betalingen niet zelf doen en ik herinner me ook nog hoe op

een dag een boer met tandpijn riep dat ze zijn pijn moest opsturen en er vijf frank bij moest doen. Ik vroeg mijn moeder wat dat betekende. Het geld bleek naar Brugge te gaan, naar de Zusters van de Heilige Apollonia, de patrones van de tandpijn. Een Romeinse generaal was verliefd geworden op Apollonia, maar zij was christen en wilde niet bezwijken voor die heiden. Om haar te straffen, liet hij al haar tanden uitrekken. Vijf frank kon wonderen doen!

"Ik heb verrukkelijke ouders gehad en wij leefden heel intens mee met het dorpsleven. Ik studeerde voor dokter, was de enige universiteitsstudent van het dorp, en wanneer ik tijdens de vakantie uit Leuven terugkwam, vertelden de mensen over hun ziekte. Ik zat in mijn tweede jaar, kende er nog niks van, maar zij moesten kunnen babbelen.

"We waren met vier kinderen, ik was de derde. Mijn ouders waren trots op mij, ik ben altijd een verwend kind geweest. Ik had veel talenten. Ik kon zingen en declameren, en als er een familiefeestje was, werd Nestje vastgegrabbeld en op tafel gezet. Missionaris zou ik worden, ofwel dokter, maar ik gaf me er heel snel rekenschap van dat ik de nonnes in de missies niet gerust zou hebben kunnen laten... Zeer tot ongenoegen van de priesters op het college, want zij ronselden goede studenten voor het kleinseminarie. Die indoctrinatie mag je niet onderschatten. Een tweede zoon op een boerderij werd toen nog bijna automatisch pastoor. Van jongs af aan werd hen dat zo gezegd. Ik heb geweten van een jongen, hij was vier jaar ouder dan ik, die naar Mechelen werd gestuurd naar het seminarie. Na twee jaar mochten ze het priesterkleed al dragen en als hij dan terug naar huis kwam, werd er speciaal voor hem een tafel gedekt in de 'schone' plaats, waar de mensen alleen op hun sokken binnengingen om geld uit de lade te halen. Zijn ouders en de rest van de familie aten apart. En dat vonden ze vanzelfsprekend! Of neem de Bond van het Heilig Hart, opgericht door de jezuiten. Alle manskerels van het dorp die enigszins fatsoen wilden hebben, sloten zich daarbij aan en engageerden zich om elke maand ter communie te gaan in de Bondsmis. Op een keer zat ik naast een grote vent met een dikke hangsnor en ze zongen: 'Wij groeten zonder beven, den vijand in 't gelaat, wij willen God in gans ons leven en weg met hem die God versmaadt.' Zij in de Bond waren de associés van God, soldaten van Christus.

"In '32 ben ik in Leuven aan mijn studies geneeskunde begonnen. Ik ben er ziek geworden: een duodenumzweer. Ik moest een aantal maanden naar huis voor mijn herstel. Terug in Leuven zei mijn professor dat ik examens kon afleggen, maar in die tijd moest je elke cursus nog zelf opschrijven terwijl hij gedoceerd werd. Ik heb in juni de cursussen gekregen van medestudenten die geslaagd waren, ben in juli begonnen studeren en kreeg in oktober een onderscheiding."

Hij wordt heel weemoedig, lacht: "Dat komt met het ouder worden, de emoties nemen het van je over."

Tijdens mijn reconvalescentie was ik in contact gekomen met natuurgeneeskunde en ik ben daar helemaal in opgegaan. Ik was zo fanatiek, op de duur at ik nog één keer per dag en ben ik zo verzwakt geraakt dat ik tuberculose kreeg. Ik werd opgenomen in het sanatorium in Mont-sur-Meuse. Er waren veel studenten met tbc, er bestond nog geen streptomycine en penicilline. Ik ben er enkele maanden gebleven en af en toe kwam er een goochelaar op bezoek om de patiënten te vermaken. Hij tekende op zijn hand twee ogen, zette er een hoedje op, bewoog zijn duim en begon ermee te spreken. Dat maakte indruk op mij. Ik heb met een vriend een pop ineen-gestoken, Janneke, en ben op mijn eentje beginnen oefenen op buikspraak. Iedereen kan het leren. Het komt erop aan je mond niet te bewegen en voor de medeklinkers die je met je lippen vormt, een alternatief te zoeken dat min of meer dezelfde klank heeft: 'mosterd' klinkt als 'ngosterd'. Ik heb ontelbare keren opgetreden in ziekenhuizen, tehuizen, sanatoria, vaak in het gezelschap van Ernest Claes. Janneke werd gevraagd voor het maandelijks kinderuur op de radio en bij tv-programma's van Toni Corsari en Pol Van de Velde. Maar het werd te veel in combinatie met mijn dokterspraktijk en in 1960 heb ik hem noodgedwongen in de doos gestopt. Die pop heeft mij de kans gegeven om een aantal complexen af te reageren. Janneke was de kleine rebel, kon al in die vroege jaren vijftig ongestraft kritiek hebben op de dingen. Hij was voor mij een opluchting, ik was gelukkig met hem.

"De dokter van het sanatorium was een weduwnaar zonder kinderen. Terwijl ik er patiënt was, zei hij: 'Jongen, jij komt erbovenop, later moet jij mijn assistent worden.' In mijn laatste jaar werd ik het ook, betaald terwijl ik nog studeerde! Maar het was 1940, de oorlog zat eraan te komen. Er was een vliegtuig neergestort met belangrijke militaire documenten waarin de voorbereidingen van de Duitse invasie in België stonden aangekondigd, en de minister besliste om de laatstejaarsstudenten vervroegd eindexamen te laten doen op 15 mei in plaats van in juli, zodat ze zich tijdig bij de geallieerden konden voegen. De oorlog brak echter al op 10 mei uit en wij werden de promotie van de catacomben omdat we in de kelders tussen de bombardementen in allerlei examens aflegden.

Hoewel ik enkele jaren voordien afgekeurd was voor militaire dienst wegens mijn tbc, ben ik me samen met de andere jonge dokters toch in Roeselare gaan aanmelden. De toestand was daar al zo ontredderend dat wij wat verloren liepen, maar toevallig had enkele weken voor de oorlog een huisarts daar uit de buurt me gevraagd om hem te vervangen gedurende enkele weken. Ik ben naar dat dorp gestapt. De dokter was opgeroepen door het leger en de patiënten bleven komen, dus ben ik beginnen werken. Naderhand rapporteerde ik aan de huisarts dat ik een doodzonde had begaan door een scheidingspoeling te doen met azijn bij een jong meisje dat op een boerderij verkracht was door een Duitse soldaat. Ik had voor het eerst mijn geweten gevolgd, tegen de instructies van de kerk in.

"Ik kon niet terug naar Mont-sur-Meuse, want drie dagen na het begin van de oorlog was het sanatorium door de bombardementen helemaal uitgebrand. Ik ben dan gaan zoeken waar ik me als huisdokter kon vestigen. Ik zag de heide ter hoogte van Lommel en ik was verloren. Lommel was een eenvoudig Kempens dorp met huisjes in de stijl van Dirk Baksteen en ik werd er geconfronteerd met de dagelijkse ellende in oorlogstijd. Er heerste grote armoede en grote vruchtbaarheid. Hongerigen zeggen soms dat ze vijf frank zouden geven om de kin te mogen aflikken van een boer die spek heeft gegeten, en in Lommel was het zo erg. En toch, als ik op een gehucht kwam waar ze net het varken in het geniep dood hadden gedaan, bakte de boerin twee stukjes spek voor mij...

"Ik heb dikwijls meegemaakt dat lieve moederkes met tranen in hun ogen zeiden: 'Doktor, maar kunt ge mij niet zeggen wat ik moet doen om geen kinderen meer te krijgen? Ik zie ze allemaal graag, maar ik kan het niet meer aan.' Dan stond ik daar, de jonge dokter, met de hele moraal die ik gekregen had op de katholieke universiteit. Alle efficiënte contraceptieve middelen waren een doodzonde. Het maakte mij heel opstandig dat ik de mensen niet kon helpen zoals dat medisch verantwoord moest kunnen. Daar zijn de zwaarste

twijfels over mijn geloof beginnen groeien.

"Lommel tussen 1940 en '44: het waren de aangrijpendste jaren uit mijn carrière, maar het was oneindig vermoeiend. Tenslotte was ik nog maar drie jaar genezen van mijn tuberculose, en daar reed ik in weer en wind heen en weer, dag en nacht in het getouw. Van mijn vader had ik een Opel Olympia gekregen om mijn werk te doen, maar na enkele weken werd er door de Duitse militaire overheid beslist dat er per drie artsen maar één auto gebruikt mocht worden. Ik kocht dan maar een motorfiets, want Lommel was van oppervlakte de derde grootste gemeente van het land. Mijn behandelende professor zei me na een onderzoek: 'Gij zijt bezig met langzaam zelfmoord te plegen, ge moet uw dorpspraktijk opgeven. Met spijt in het hart ben ik er weggegaan om dermatologie te gaan studeren.

"Intussen was ik getrouwd. Mijn vrouw en ik hadden elkaar leren kennen in de derde orde van de dominicanen. De paters vormen de eerste orde, de broeders en nonnen de tweede, en de derde zijn leken die intens aanleunen bij het religieuze leven, dagelijks hun brevier bidden... Ik was toch zo een brave! Ik lach ermee, maar ik ben nog altijd woest op de opvoeding die we toentertijd kregen. De mannen van ons jaar - we zaten in de derde Latijnse, ik was vijftien - stonden op het college op een bepaald moment te fezellen in een hoekje. Ik kom erbij en een van hen, Staf, zegt mij: 'Och Nestje, gij moet niet komen luisteren, dat is niks voor u, gij weet nog niet eens waarom ge een navel hebt!' Het was waar, ik was de beste student in anatomie, maar ik wist het inderdaad niet, er werd ons over de voortplanting niets geleerd. Ik stap naar een leraar, een lange priester met een grijze in plaats van een zwarte toog van de as van zijn sigaren, echt een vieze vent. Ik vraag: 'Waarom hebben wij een navel?' Hij bekijkt me, woest, vraagt: 'Wie heeft dat gezegd?' Hij heeft me zolang bedreigd tot ik de naam heb genoemd, ik ben er nog altijd beschaamd over dat ik op de duur heb toegegeven. De leraar heeft mij niet uitgelegd hoe het zat met de navelstreng in de moederschoot, maar vroeg of ik al aan de meisjes gedacht had. Nu wou het toeval dat enkele weken voordien in mijn geboortedorp een toneelstukje was opgevoerd, *Marietje hemelzoet*, en ik was smoorverliefd op Clementineke, die anderhalf jaar jonger was dan ik, dus ik bekende dat ik verliefd was. 'Aha', zei de leraar dreigend, 'gij loopt groot gevaar. Trek uw frakske uit.' Ik trek mijn jas uit, mijn trui, mijn hemd, hij neemt een elektriciteitsdraad en zegt: 'Als ge bij dat meisje komt, gaat ge doodzonde bedrijven, dan komt ge in de hel en de pijnen daar zijn een voortdurende pijn, nog erger dan...' En hij wou mij geselen op mijn rug! Ik heb rap mijn kleren gepakt en ben gevluht.

In de retorica kreeg ik een ander conflict. Wij kregen zo weinig lectuur op het college dat we altijd maar in onze missaal lazen, vooral in het verhaal van de kuise Suzanna. Suzanna die naakt haar bad nam terwijl twee oude mannen haar begluurden vanachter het struikgewas, daar konden we ons wel iets bij voorstellen. Beide mannen werden betrap en gaven een verschillende uitleg aan hun versie over hoe Suzanna hen had willen verleiden. Die tegenstrijdigheid redde haar van de doodstraf. Dat ik dat verhaal had gelezen, kwam mij duur te staan. Op een dag besprak de leraar de verrijzenis van Jezus en zijn daaropvolgende verschijningen, volgens de ene evangelist in Jeruzalem, volgens de anderen in Galilea. Ik stak mijn vinger op en zei dat het tegenstrijdigheden waren zoals bij de twee rechters in de geschiedenis van de kuise Suzanna. De leraar werd razend kwaad, gooide zijn stuk krijt tegen de verste muur van de klas, kwam voor mij staan en sprak: 'Maes. Gij loopt nog verloren!' Het klonk als een banvloek. Ik was zeventien, maar die avond heb ik in mijn bed geweend. Als je als jonge mens naar de waarheid zoekt en je krijgt een verwijt in plaats van een antwoord, is dat een trauma.

"Ik wilde niet verloren lopen en ik werd heiliger dan de paus. Ik sloot mij in Leuven aan bij Universitas en werd gekozen als eerste prior in de derde orde van de dominicanen. Tijdens een congres, waar ik moest spreken namens onze pas opgerichte orde, zat een heel verlegen meisje bij mij rond de tafel. Ze wilde eigenlijk missiezuster worden en ik voelde mij de Rode Ridder. We werden verliefd, trouwden en ik nam haar mee naar Lommel. Onze oudste zoon is negeneneenhalve maand later geboren. We kregen nog zes kinderen en nauwelijks de kans om elkaar te leren kennen. Zo ging dat toen, een koppel kreeg niet veel kansen.

"Ik had van mijn geestelijke mentor in Leuven de Canisiusvertaling gekregen van het Oude en het Nieuwe Testament en ik ben beginnen studeren. Ik lag in mijn bed in de bijbel te lezen en hoe meer tegenstrijdigheden ik tegenkwam, hoe opstandiger ik werd. Daar begon ik in mijn eentje over te schrijven en mij manifest van het geloof af te keren. Het decisieve moment kwam op 1 november 1950, toen paus Pius XII het dogma heeft afgekondigd van de tenhemelopneming van Maria. Dat was in de periode dat we allemaal onze astrofysica gestudeerd hadden, de ruimtevaart kwam op. Ik herinner me dat een van mijn kinderen mij vroeg of Onze-Lieve-Vrouw een ruimtepak aanhad en op welke hoogte ze een zuurstofmasker moest opzetten. Toen heb ik gezegd: dat kan niet. De kerk heeft dogma's nodig gehad als kurken om het vissersnet van Christus drijvende te houden, maar het zijn loden bollen geworden.

"Je moet eens de geschiedenis lezen van de gebeurtenissen in 1870 die tot het dogma van de onfeilbaarheid van de paus hebben geleid. De paus riep het eerste Vaticaanse concilie bij elkaar terwijl er onheilspellende geruchten waren over de groeiende spanning tussen Frankrijk en Duitsland. De ambassadeurs werden teruggeroepen, veel bisschoppen die voelden dat er onraad kwam, paktten hun koffers terwijl er over een aantal punten op de agenda van het concilie nog niet gepraat was. Op de laatste halve dag heeft de paus gezegd: 'Laten we hier voorlopig afsluiten en zeggen dat ik door goddelijke ingeving zal vernemen wat de juiste oplossing is.' De volgende morgen verklaarde Frankrijk de oorlog aan Duitsland. Een dogma om de hangende problemen op te lossen, op die wankelende historische basis is de onfeilbaarheid er gekomen waarmee deze en vorige pausen zo in de weer zijn. Wel, ik vind er plezier in om in die materie de gordijnen open te trekken. We zitten tegenwoordig op een bijna ziekelijke manier in het privé-leven van mensen te grabbelen, maar ondertussen wordt er in vele zaken waar dapper zou moeten worden doorgesproken, gezwegen. Ja, manneke, wij zullen de wereld niet veranderen. We kunnen alleen maar genieten. Kom, ik trakteer op een heerlijke portie paling in 't groen."

.....
Een andere Jezus. Het Jezusdossier in het licht van de psychopathologie' is, net als de andere boeken van Ernest Maes, uitgegeven bij de Stichting Mens en Cultuur in Gent.
.....

'Ik droom van een rondetafelconferentie tussen theologen, artsen en intellectuelen. Maar ik vrees dat die er na dit boek niet meer zal komen'

DeMorgen 21
MAANDAG 11 DECEMBER 2000

'Op een sukkelaar kun je geen kerk bouwen'

Op 25 december vieren de christenen de geboorte van Jezus. Volgens dokter Ernest Maes (°1915) eren zij een man die anno 2000 zijn leven waarschijnlijk in een psychiatrische instelling zou slijten. In zijn onlangs verschenen boek *Een andere Jezus* licht Ernest Maes de hersenpan van Christus. 'Jezus was paranoïde en hallucineerde er duchtig op los', luidt de ontluisterende diagnose van de hoogbejaarde arts.

Brussel / Van onze medewerker
Jan Stevens

Gedurende veertig jaar verdiende dokter Maes zijn dagelijks brood met het verwijderen van pijnlijke spataders. Tienduizend mensen lieten zich behandelen door de Lierse 'wonderdokter'. In 1981 zette hij een punt achter zijn medische carrière en ging zich verdiepen in prangende theologische kwesties. Die studie resulteerde in vuistdikke boeken waarin hij de strijd aanging met God en zijn gebod. *Een andere Jezus* - zijn 'spirituele testament' - vormt de kroon op dat werk.

Ooit was Ernest Maes een godvrezende katholiek. Tot hij in de herfst van 1931 door de godsdienstleraar van het college van Herentals van zijn paard gebliksemd werd: "Ik kreeg les van pastoor Gillis, wij noemden hem 'de Jef'. Voor hem was alles duidelijk. Kritische geloofsvragen stelden was uit den boze. Zijn waarheid lag sinds eeuwen vast en

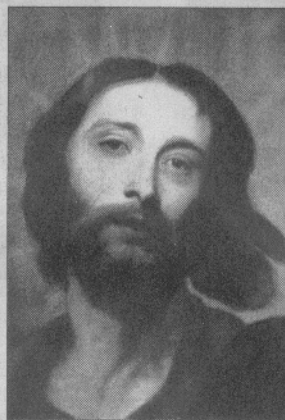
was gecatalogiseerd door evangelisten, kerkvaders, theologen en onfeilbare pausen. Die waarheid moest niet meer gezocht, maar enkel nog overgeleverd en uitgelegd worden. De Jef was een gedisciplineerde soldaat in dienst van Christus en het geloof.

"Tijdens één van zijn lessen besprak de Jef de verrijzenis van Jezus en zijn daaropvolgende verschijningen. Op een bepaald moment stak ik mijn vinger op en zei: 'Volgens Mattheus en Marcus beval Jezus zijn apostelen om naar Galilea te gaan, maar volgens Lucas moesten ze in Jeruzalem blijven. Die versies zijn toch tegenstrijdig?' De Jef ontstak in woede, gooide een stuk krijt tegen de muur van de klas en blafte mij toe: 'Maes, gij loopt nog verloren!' Die harde woorden stimuleerden mij om de christelijke religie intens te gaan bestuderen. Gedurende mijn hele leven heb ik alles wat ik over godsdienst kon vinden op steekkaarten en in kladschriften verzameld. Na mijn pensionering ben ik die schat aan

informatie beginnen uitschrijven. Gaandeweg ontdekte ik dat er in de bijbelse evangelieteksten weinig origineels zit."

In *Een andere Jezus* probeert Maes aan de hand van uittreksels uit de evangeliën aan te tonen dat Jezus een hallucine-

teksten van het Nieuwe Testament alsof ze een letterlijke weergave zijn van het leven van Jezus. Over de historiciteit van de figuur van Jezus bestaat nochtans, zelfs bij theologen, de grootste twijfel. Moderne bijbelstudie heeft aangetoond dat de verschillende evangeliën ontstaan zijn in een traditie van mondelinge overlevering en teruggaan tot één en dezelfde oerbron, de *Quelle*. Er zijn geen andere historische bronnen terug te vinden waarin over Jezus gesproken wordt. De enige die ooit summier over Christus geschreven zou hebben, is diens 'tijdgenoot', de joodse schrijver

RELIGIE

Was Jezus een psychoot?

rende psychoot was. Uitspraken van Jezus als: 'Ik ben de mensenzoon' en 'Ik ben de zoon van God' worden door dr. Maes geïnterpreteerd als paranoïde waanideeën. Ernest Maes gebruikt de

Flavius Josephus (37-100). In zijn *Oorlog der joden* en *Joodse oudheden* beschrijft Josephus wat er zich in Palestina afspeelde en behandelt hij alle sektes die er voorkwamen. In twee passages

heeft hij het expliciet over Jezus. Algemeen wordt nu aangenomen dat deze passages vervalsingen zijn en dat ze in de derde eeuw na Christus door vrome christelijke kopiisten werden ingelast.

Ernest Maes geeft toe dat hij zich met *Een andere Jezus* op glad ijs waagt: "Net als de theologen werk ik op een wankel basis. Want wat er over Jezus in de evangeliën verteld wordt, is samengesteld door mensen die er allerlei dingen aan toegevoegd hebben. In mijn vorige boeken heb ik de historische Jezus uitgebreid onder de loep genomen. Ik heb daarin aange- toond dat het christendom helemaal niet origineel is, maar veel plagieerde van andere godsdiensten en culturen. Voor dit boek ben ik van een ander standpunt vertrokken: als de theologen zich mogen veroorloven om, vertrekkende vanuit de wankel basis van de bijbel, Jezus goddelijk te verklaren, mag ik me als dokter veroorloven om met datzelfde materiaal Jezus' psyche te doorgronden."

"Ik droom van een rondetafelconferentie tussen theologen, artsen en intellectuelen. Maar ik vrees dat die er na dit boek niet meer zal komen. Zelfs progressieve priesters vinden *Een andere Jezus* een brug te ver. Het is *bon ton* om te discussiëren over de rol van de paus, het is in om te bakkeleien over de structuur van de kerk, maar wie het waagt om de figuur van Jezus in vraag te stellen, kan het wel schudden. Ik ken theologen die het eens zijn met wat ik geschreven heb. Tot hiertoe heeft geen enkele gereageerd. Ik noem het: *La conspiration du silence*."

De verheerlijking van Jezus Christus heeft volgens dokter Maes tot afschuwelijke excessen geleid: "Masochistische uitspraken van Jezus als: 'Dreigt u hand u aanstoot te geven, hak ze af; het is beter voor u verminkt het leven binnen te gaan dan in het bezit van twee handen in de hel. Geeft uw oog u aanstoot, ruk het uit; het is beter voor u met één oog het Rijk Gods binnen te gaan dan in het bezit van twee ogen in de hel te worden geworpen', hebben heel wat

onheil aangericht. Zijn leerlingen volgden hem blind en breiden een sadomasochistisch ver- lengstuk aan de theorie van hun goeroe. Psychiater Binet-Sanglé heeft honderd dossiers verzameld van patiënten die de instructies van Jezus letterlijk uitgevoerd hebben. Binet-Sanglé beschrijft hoe mensen hun handen afhakten of hun ogen uitstaken omdat ze wilden leven volgens de regels van het evangelie. Kloosterzusters die het masturberen niet konden laten, hielden hun vingers in het vuur omdat ze zichzelf wilden straffen en zo het instrument van hun zonde wilden uitschakelen.

In het verlengde van Jezus' propaganda voor zelfvermin- king loopt er een bloederige, rode draad van zelfkastijding door de geschiedenis van het christendom. In 1960 werd ik geconsulteerd door een Kempense non. Haar rechterkuit leek op een blauwe druiventros. Een uitgedroogde trombose kon elk moment een longembolie veroorzaken. Zoiets had ik in mijn praktijk als spataderspecialist nog nooit gezien. Toen ik haar vroeg wat er gebeurd was, haalde ze vanonder haar habijt een lederen riem tevoorschijn. Aan de binnenkant zaten piramide- vormige stukjes ijzer met een afgeronde punt. Ze vertelde me dat ze uit versterving en zelfkastijding die riem regelmatig rond haar heen moest aanspannen.

Hoe langer ze het volhield, hoe groter haar geestelijke verdienste werd. De aanhangers van Opus Dei gebruiken die folter- riem nog steeds. En dit tot meerdere eer en glorie van hun stichter, de Spaanse priester Escriva de Balaguer, wiens leuze was: 'Gezegend weze de pijn, geliefd weze de pijn. Geheilgd weze de pijn, verheerlijkt weze de pijn.' Die man werd in 1992 door paus Johannes-Paulus zalig ver- klaard."

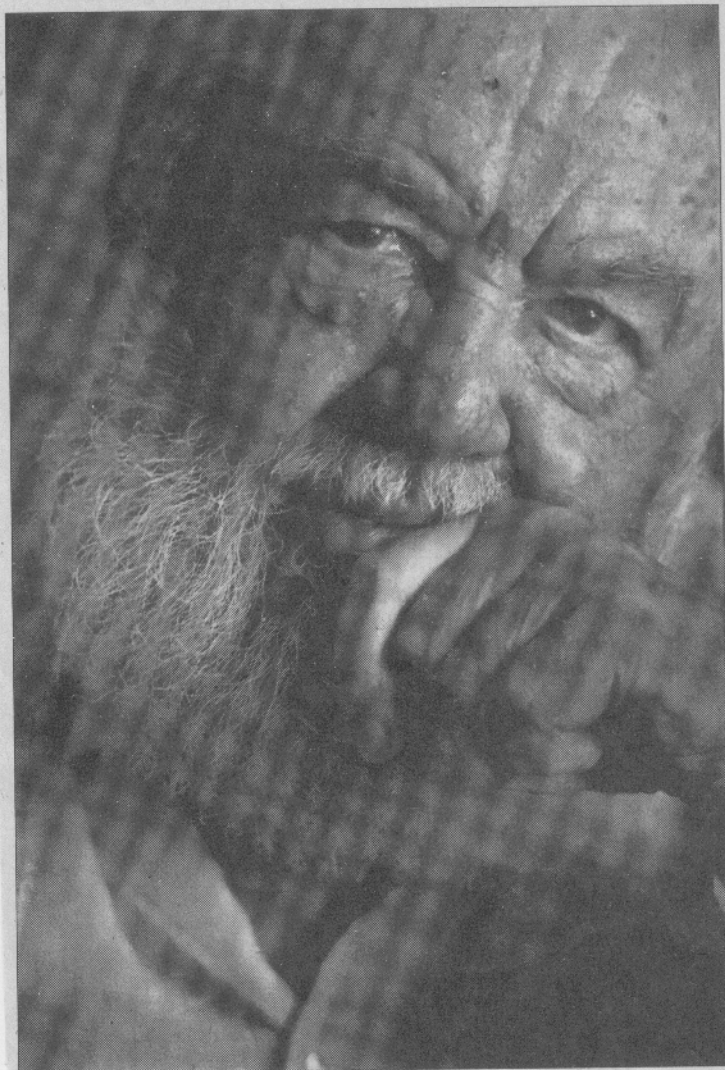
Volgens Ernest Maes moeten de woorden van de geesteszieke Jezus met een flinke korrel zout genomen worden. De boodschap van naastenliefde die Christus uitdroeg, stelt in Maes' ogen dan

ook niet veel voor: "Het kan zijn dat Jezus het goed bedoelde. Toch is het adagium: 'Heb uw naaste lief zoals uzelf' helemaal niet exclusief christelijk. Je vindt die 'gouden regel' terug in alle culturen. Het is de verdienste van het christendom dat ze een aantal mooie waarden vanuit de Oudheid naar ons gebracht heeft. Maar het wordt bizar als je merkt dat Jezus ervan overtuigd was dat hij de allereerste 'uitvinder' van die stelregels was en dat ze door een goddelijke ingeving tot hem gekomen zijn. Dat is typisch voor een patiënt die lijdt aan waanideeën."

Dokter Maes meent over aanwijzingen te beschikken dat Jezus Christus niet aan het kruis gestorven is: "In zijn boek *Oorlog der joden* beschrijft Flavius Josephus hoe in het begin van de herfst van het jaar 62 het loof- huttenfeest verstoord werd door een waanzinnige man die Jezus heette. Hij irriteerde de mensen mateloos met een litanië die hij dagen en nachten bleef herhalen: 'Een stem van het oosten, een stem van het westen, een stem van de vier windstreken, een stem tegen Jeruzalem en de tempel, een stem tegen de bruidegom en de bruid, een stem tegen het hele volk.' Jezus werd opgepakt en afgeranseld. Elke slag die hij kreeg, beantwoordde hij met de uitroep: 'Wee u, wee u Jeruzalem!' Uiteindelijk werd hij

voor de Romeinse procurator Albinus gebracht. Die oordeelde dat de man krankzinnig was en liet hem vrij. Van dan af bracht Jezus zijn dagen door met het eindeloos herhalen van zijn jammerklacht over Jeruzalem. Zeven jaar later, tijdens de belegering van Jeruzalem, werd hij gedood door een steen die weggeslingerd was door een kapa- pult.

"Het zou me niet verwonderen dat deze krankzinnige Jezus dezelfde is als degene die in de evangeliën wordt opgevoerd. Jezus Christus zou dan in 33 van de kruisdood gered zijn en zou gedurende 37 jaar incognito geleefd hebben. Als dat waar is, zijn de teksten van de evangeli- sten een vrome leugen om de lichamelijke en geestelijke deca- dentie van de mislukte messias te camoufleren."

Volgens Ernest Maes moeten de woorden van de geesteszieke Jezus met een flinke korrel zout genomen worden.

(Foto Filip Claus)

Ernest Maes vindt dat de katholieke kerk haar conclusies moet trekken: "Als in de logica een premisse fout is, kun je het hele syllogisme in de vuilbak gooien. Als mijn boek bewijst dat Jezus, de basis van de kerk, niet de zoon van God is, maar een charismatische therapeut die ten onder gegaan is aan zijn geestesstoornissen en totaal psychotisch geworden is, moet de kerk zich afvragen of ze nog wel een betekenis of een taak in onze wereld heeft. Op een sukkelaar kun je geen kerk bouwen. Alle exegeten zijn het er trouwens over eens dat het nooit in Jezus' bedoeling lag om zoiets als een kerk te stichten. De evangelisten hebben hem de uitspraak 'Jij bent Petrus en op jouw rots zal ik mijn kerk bouwen' in de mond gelegd. Jezus matigde zich aan dat hij de verlosser was die de joden van de Romeinen kwam bevrijden. Hij stak dat in zijn hoofd en koesterde zijn hele leven lang een messiaswaan."

"De kerk zal haar macht nooit willen afstaan. Maar de geschiedenis haalt haar langzaam in. Mensen respecteren haar gezag niet langer. Ze zijn haar dominantie beu. Ik kan niet verdragen dat een instantie mij komt vertellen wat ik moet geloven. Ik wil bereiken dat mijn lezers zelfstandig op zoek gaan. Augustinus zei: 'Ons hart is onrustig tot het rust vindt in het goddelijke.' Ons hele leven is erop gericht om daarnaar op zoek te gaan. Of we ooit iets zullen vinden? Ik denk dat Jean Gabin gelijk had toen hij zong: 'Nu ik oud ben, weet ik dat ik niets weet.'"

Ernest Maes, Een andere Jezus. Het Jezus-dossier in het licht van de psychopathologie, Stichting mens en cultuur Gent, 1,295 frank.